

ROT-avdragets effekter

-Bidrar ROT-avdraget till en samhällsekonomisk vinst

Författare: Fredrik Liljegren och Elin Ström

Kandidatuppsats 15 hp

Höstterminen 2010

Handledare: Paula Liukkonen

English title: Taxreduction for construction work carried out in residential buildings – and its effects

Kontakt författare:

Fredrik_108@yahoo.se, elin__strom@hotmail.com

**Stockholms
universitet**

Företagsekonomiska institutionen

Sammanfattning

Huvudämnet för denna uppsats är den tillfälliga skattereduktionen rubricerad ROT-avdrag som står för reparation, ombyggnad och tillbyggnad. Det huvudsakliga syftet med ROT-avdraget är att stimulera arbetsmarknaden inom byggbranschen för att skapa flera arbetstillfällen och även försöka styra arbetena bort från den svarta arbetsmarknaden. ROT-avdraget ger möjlighet för privatpersoner, som utfört renoveringar i det egna hemmet, att få tillbaka 50 procent av arbetskostnaden med ett tak på 50 000 kronor per person och år. Syftet med uppsatsen har varit att granska de samhällsekonomiska effekterna av ROT-avdraget och undersöka de upplevda effekterna från hantverkarna och konsumenterna. Vi vill även granska ROT-avdragets vara eller inte vara ur ett ekonomiskt perspektiv.

I vår undersökning har vi utgått ifrån en kvantitativ forskningsansats. Vid vår empiriska undersökning använde vi oss av strukturerade intervjuer där vi delade in våra respondenter i tre undersökningsgrupper. Varje grupp fick sedan svara på en enkät som var utformad för den undersökningsgruppen. Den första undersökningsgruppen bestod av de hantverkare som utför allt arbete vitt, den andra gruppen var de som utförde båda svarta och vita arbeten och den tredje gruppen var konsumenterna av byggtjänsterna. Syftet med frågorna var att undersöka hur respondenterna upplevt effekterna av ROT-avdraget.

Studien visade på en positiv inställning till ROT-avdraget. Attityden från både hantverkarna och konsumenterna av byggtjänsterna var positiv. Totalt sett var det endast en deltagare som inte tyckte att ROT-avdraget fungerade bra. De allra flesta hantverkarna var även överrens om att de får fler förfrågningar om arbeten sedan ROT-avdraget infördes. Återigen var det endast en som inte upplevt någon ökning. Samtliga hantverkare var även eniga om att viljan att betala *svart* har minskat sedan ROT-avdraget infördes. Något som framkom av vår undersökning var att många konsumenter verkar utnyttja ROT-avdraget till fullo för att sedan låta hantverkarna göra den resterande delen svart. Detta tillhörde egentligen inte en av våra från början utvalda undersökningsvariabler, utan var en mindre fråga i enkäten. Vi fann dock detta så pass intressant att vi valde att gå vidare med svaren och analysera resultatet noga i vår analys.

Nyckelord: Skattereduktion, samhällsekonomiska effekter, svart arbetsmarknad, rationella val.

Abstract

The main topic of this essay is the temporary tax allowance called "ROT-avdrag". "ROT-avdrag", which is a tax reduction for construction work carried out in residential buildings, that includes repair, refurbishment and extension. The main purpose of "ROT-avdrag" is to encourage employment in the construction industry to create more jobs and also to try to steer labor away from the black labor market. "ROT-avdraget" allows for private persons, who carried out renovations in their own home, to get 50 percent back of the labor cost with a limit of 50 000 Swedish crowns per person and year. The purpose of this essay was to examine the socioeconomic effects that "ROT-avdraget" has resulted in and also to explore the experienced impact from the craftsmen and the consumers. We also want to examine "ROT-avdragets" to be or not to be from a financial perspective.

In our study we have chosen a quantitative approach for our research. In our empirical study we used structured interviews in which we divided our respondents into three study groups. Each group then had to answer a questionnaire which was designed for each studygroup. The first group consisted of the craftsmen who did all of their work white, the second group consisted of those who did some of their work white and some black and the third group was the consumer of the services. The purpose of the questions was to examine how respondents perceived the effects of "ROT-avdraget".

The study showed a positive attitude toward "ROT-avdraget". The attitude of both craftsmen and the consumers of the services were positive. Overall, there was only one participant who did not like the "ROT-avdrag". The majority of craftsmen also agreed that they receive more requests for work since "ROT-avdraget" was introduced. Again, only one did not experience any increase. All craftsmen were also agreed that the willingness to pay black has declined since "ROT-avdraget" was introduced. Something that appeared from our study was that many consumers seem to use "ROT-avdraget" in full and then let the craftsman make the rest of the work black. This was not really one of our initially selected survey variables. At first this was only a minor issue in the survey. However, we did find this very interesting. Therefore we chose to go ahead with the answers and analyze the results carefully in our analysis.

Keywords: Tax reduction, socio-economic effects, black labor, rational choice

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Introduktion.....	4
1.1. Bakgrund.....	4
1.2. Vem beviljas ROT-avdrag.....	4
1.3. Tidigare forskning.....	5
1.4. Problemdiskussion.....	6
1.5. Problemformulering.....	8
1.6. Syfte.....	9
1.7. Avgränsningar.....	9
2. Metod.....	9
2.1. Val av metod.....	9
2.2. Tillvägagångssätt.....	10
2.3. Val av respondenter.....	10
2.4. Utformning av intervjuer.....	11
2.5. Genomförande.....	11
2.6. Bearbetning av data.....	11
2.7. Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	12
2.8. Etiska ställningstaganden.....	12
2.9. Objektivitet.....	12
2.10. Litteratursökning.....	13
3. Teoretisk referensram.....	13
3.1. Diskussion kring teorivalet.....	13
3.2. Rationella val-teorin.....	14
3.3. Den Ljusskygga brottsligheten.....	15
3.4. Utländska empiriska studier.....	18
3.5. Ankaret.....	19

4. ROT-avdragets samhällsekonomiska effekter.....	19
4.1. Underlag för den empiriska studien	19
4.2. Genererar ROT-avdraget i flera jobb för hantverkarna?.....	20
4.3. Vad personerna anser om ROT-avdraget.....	20
4.4. Har svartarbetet minskat i samband med ROT-avdraget ?.....	21
4.5. Efterfrågas fortfarande att arbeten utförs svart?.....	21
4.6. Har viljan att betala svart minskat hos konsumenterna?.....	22
4.7. Vad vill hantverkarna?.....	22
4.8. Övriga småfrågor och andra mindre viktiga tillägg.....	22
5. Analys av ROT-avdragets effekter.....	23
5.1. De samhällsekonomiska effekterna av ROT-avdraget.....	23
5.2. ROT-avdragets effekter på den svarta arbetsmarknaden.....	26
5.3. Minskning av den <i>svarta</i> arbetsmarknaden.....	27
5.4. Teorin om rationella val	27
5.5. Kritisk granskning av metoden.....	28
6. Egna tankar om ROT-avdraget.....	29
6.1. ROT-avdragets framtid.....	31
6.2. Nya upptäckter.....	32
7. Referenser.....	34
8. Bilagor.....	37

1. Introduktion

Som författare av ett litterärt verk, nästan oavsett vad man skriver om, finns det en bra tumregel: skriv något som du själv skulle vilja läsa om, då blir i alla fall någon nöjd. Vi har verkligen försökt ta fasta på det. Vi är båda, hur otroligt det än kan låta, mycket intresserade av skatter, moms och avdrag. Intresset ligger både i historiska skatter men framförallt i de nya skatter som tillkommit på senare år. Vi har försökt att ha en röd tråd i vårt arbete som skall kunna följas hela vägen, även om det kan bli lite trassligt med tvära kast ibland. Denna uppsats handlar om de olika ekonomiska effekterna som ROT-avdraget anses ha givit upphov till. Vårt fokus kommer främst att ligga på de samhällsekonomiska effekterna av ROT-avdraget. Vi inleder vår uppsats med att i detta kapitel ge dig som läsare en chans att sätta dig in i begreppet ROT.

1.1 Bakgrund

Det speciella skattemässiga avdraget ROT infördes första gången mellan den 15 februari 1993 och den 31 december 1994. Då var ROT-avdragets primära syfte att det skulle fungera som en tillfällig lösning för att minska arbetslösheten. Genom ROT-avdraget skulle man kunna öka kapacitetsutnyttjandet inom byggsektorn och motverka arbetslösheten (Proposition 1992/93:150, bilaga 6, s 3). Under den här perioden uppgick skattereduktionen till 30 procent av halva arbetskostnaden när fastighetsägare skulle bygga om samt reparera sina hus. Det fanns dock ett tak för avdraget som var på 200 000 kr för hyreshus samt 10 500 kr för småhus, alternativt det belopp som motsvarade tre gånger fastighetsskatten för hela kalenderåret 1993 (Förstudie 2000/01:7). ROT infördes sedan på nytt den 15 april 1996 för att senare avskaffas igen den 31 mars 1999. Under den här perioden ingick även bostadsrätter i avdraget, dessa hade exkluderats tidigare. Underlaget för avdraget fick ej understiga 2 000 kr. Den borgerliga regeringen återinförde ROT-avdraget den 8 december 2008. Avsikterna med avdraget denna gång var återigen att minska svartarbete och öka efterfrågan på arbetskraft inom byggsektorn. Denna gång ville man även försöka komma åt den svarta arbetskraften inom byggbranschen och minska svartarbete. Avdraget är ett speciellt skattemässigt avdrag som går under benämningen ROT-avdraget (skattereduktion för reparation, ombyggnad och tillbyggnad av vissa bostäder). ROT-avdragets tänka effekt är att minska den svarta arbetskraften samt få en ökad efterfrågan inom byggsektorn (Finansdepartementet).

1.2 Vem beviljas ROT-avdrag

För att en konsument skall beviljas ett ROT-avdrag är det vissa särskilda kriterier som skall uppfyllas. Först och främst gäller avdraget inte för näringsidkare. Vidare så räknas reparationer och underhåll samt om- och tillbyggnad om arbetet utförs i eller i en nära anslutning till en bostad som du äger, och som du eller dina föräldrar bor i. Avdraget gäller även din fritidsbostad. Om kriterierna är uppfyllda

är konsumenten berättigad ROT-avdrag. Rätten till skattereduktionen gäller för halva arbetskostnaden men med högst 50 000 kr per person och år (skv.se). Med andra ord kan två vuxna köpa tjänster för 200 000 kronor på ett år och bara betala halva arbetskostnaden, under förutsättning att de båda kan utnyttja den avdragsrätt som ges maximalt.

Konsumenten får däremot inte skattereduktion för att bygga ett helt nytt hus och inte heller för om- och tillbyggnad av nybyggda hus. Med nybyggt hus avses ett småhus som har värdeår fem år eller yngre (skv.se). ROT-avdraget beviljas endast för den faktiska arbetskostnaden. Andra kostnader som exempelvis materialkostnader får man inte göra ROT-avdrag för.

1.3 Tidigare forskning

Vad gäller den tidigare forskningen inom ROT har vi funnit ganska lite material. Den främsta anledningen till detta är förmodligen att det är ett relativt nytt begrepp. Vi har varit i kontakt med skatteverket vid ett flertal tillfällen. Denna kontakt har tyvärr inte varit till så stor hjälp för oss. De som vi varit i kontakt med på skatteverket har varit ganska knapphändiga i sin information till oss med hänvisning till att det mesta är hemlighetsstämplat. Vi har dock fått ta del av vissa rapporter (bilaga 2) som vi har kunnat använda oss av för att få en överblick om ROT-avdragets kostnader.

ROT-avdragets effekter, skriven av riksdagens revisorer rapport 2001/02:8 är vad vi har blivit hänvisade till från Regeringskansliet. Det är en läsvärd granskning av de ekonomiska effekterna av ROT-avdraget. Dock måste man ha i åtanke att den är från 2001 och därmed inte helt aktuell. Vi har funnit en hel del vetenskapliga artiklar om svart arbetskraft, hur man förebygger ekobrott etc. Artiklarna har inte specifikt handlat om ROT-avdraget utan snarare närliggande ämnen, men de har ändå varit intressant läsning. Vi vill därför presentera ett antal rapporter som varit till hjälp om att få en bild av ROT-avdraget.

ROT-avdragets effekter av riksdagens revisorer rapport 2001/02:8 analyserar de effekter som ROT-avdraget gav upphov till mellan åren 1994-1995 och även mellan åren 1997-2000. För hela den perioden uppgår det sammanlagda ROT-avdraget till nästan 11 miljarder kronor (ROT-avdragets effekter s.17). Rapporten visar att ROT-avdraget har fungerat ganska bra, med en påverkan av fastighetsägare att genomföra samt tidigare läggda reparationer och ombyggnationer av sina hus.

Almega har presenterat egna rapporter och beräkningar. Dessa handlar framförallt om skattereduktionen för hushållsnära tjänster som infördes 2007. Denna rapport innefattar både ROT-avdraget och även det skattemässiga avdraget som kallas RUT-avdrag. Vår uppsats är avgränsad till att behandla ROT-avdraget men rapporterna och beräkningarna kan ändå ge oss en fingervisning i vårt arbete och ge en bra grund för analysen. En rapport från februari 2010 visar på att sedan skattereduktionen infördes så har antalet nya företag, kunder och anställda ökat konstant (Hemservicerapport, 2010). Enligt rapporten är en bred majoritet av den svenska allmänheten positiva till skattereduktioner för hushållsnära tjänster.

En annan rapport gjord av Konjunkturinstitutet, även den på beställning av Almega, ser på de effekter som skattereduktionerna för hushållsnära tjänster resulterat i. I rapp-orten innefattas även bygg- och reparationsarbeten. Konjunkturinstitutet menar på att det är svårt att uttala sig om skatteförändringar påverkar den samhällsekonomiska välfärden (Öberg, 2005).

Det finska systemet som infördes permanent 2001 visar ett resultat där skattelättnader renderar i ökad arbetskraft med en förhållandevis låg kompetensnivå (Öberg, 2005). Den svenska modellen är betydligt mer frikostig än den finska skattelättnadsmodellen. Ett antal europeiska länder har sedan 1990-talet infört olika former på skatteavdrag. Bland dessa länder finner man exempelvis Finland, Frankrike, Danmark, Tyskland och Belgien.

Almega har även tagit fram rapporten *RUT, ROT, RIT år 2009*. Den rapporten pekar på att konsekvenserna av RUT- och ROT-avdraget har renderat i att attityden till svartarbete har förändrats. Den andel av befolkningen som tycker att det inte spelar någon roll om arbetet utförs *vitt* eller *svart* krymper undan för undan som ett resultat av RUT- och ROT-avdraget. Denna rapport lyfter dels fram de olika positiva effekterna av en skattereduktion för hushållsnära tjänster, samtidigt som den visar att det är stora likheter mellan RUT och ROT-avdragen fast det är två olika tjänster som det handlar om. I demoskopundersökningen som rapporten refererar till planerar 80 procent av de tillfrågade att utnyttja ROT-avdraget.

Fakturamodellen som infördes i ROT-avdraget den 1 juli 2009 beskrivs, samt att det ges en del kritik mot att det är företagen som skall kontrollera att inte privatkunderna överskrider gränsen för skattereduktionen. Det presenteras en rapport framtagen av Målarmästarna mellan mars 1998 och februari 1999 som visar att 49 procent av byggprojekten inte skulle ha kommit till stånd om det inte vore för ROT-avdragets existens. Detta motsvarar ca 160 000 årsarbeten.

1.4 Problemdiskussion

Det har genom åren i svensk skattehistoria alltid legat i en del medborgares intresse att försöka slippa undan skatten eller på olika sätt minimera denna ekonomiska börda. Man kan säga att skatterna kom till i samband med att staten bildades runt omkring 1100-1200-talen (skv.se). Folket på den tiden bestod mest av analfabeter och var ganska ovetande om sin omvärld. De visste inte om jorden var rund eller platt, antagligen brydde de sig inte heller. Men de visste att det fanns en Gud och en Kung. Och de visste att de var komna till jorden för att betala skatt till de båda (Widding, Gerne, Andersson, 2006). Året 1471 på Sten Sture den äldres tid bestod Stockholm av 6 000 invånare. 1 000 av dessa betalade kommunalskatt, i snitt en veckoinkomst vilket motsvarade kostnaden av en tunna öl. En överraskande stor andel kvinnor är egna företagare och det är ett jämställt samhälle åtminstone vad det gäller att dela på arv (Widding, Gerne, Andersson, 2006). Folket lever under knappa och kalla förhållanden i en illaluktande stad som har en högre

barnadödlighet än London med dess 50 000 invånare. Då är det faktiskt ganska lätt att föreställa sig att man försöker minimera sina utgifter och inte har en särskilt hög betalningsvilja till allt vad skatter heter.

Svartarbete har länge varit föremål för diskussion om varför det uppstår, vem som gör det och vilka som anlitar deras tjänster. Svartarbete definieras som inkomstbringande arbete som utförs men som inte redovisas till skatteverket och därför inte tas upp för beskattning (Björklund Larsen, 2010, s.5). *Svart* arbetskraft anställs främst av kostnadsskäl för att spara in på personalbudgeten (Alalehto, 2003, s.35). En av de tänkbara effekterna med ROT-avdraget är som tidigare nämnts att omvandla *svart* arbete till *vitt* (ROT-avdragets effekter 2001, s. 21).

I ett samhälle vars ekonomi är helt avsaknad av skatter och har lika lön, är det produktiviteten som avgör priserna och bestämmer vilka tjänster som hushållen skall byta med varandra. Men så är det ju naturligtvis inte i verkligheten. Åtminstone inte här i Sverige. Här har vi skatter som påverkar produktiviteten och med hjälp av skattesänkningar kan staten påverka hur mycket pengar hushållen kan spendera på marknaden. Ändringar i skattefaktorer kan påverka de avvägningar hushåll gör vid köp av *vita* och *svarta* tjänster (Öberg, 2005). Det går som bekant inte att beskatta en reparation som en privatperson utför i sitt hem, men det arbete som fackmannen utför är ju naturligtvis beskattat. För att öka effektiviteten borde det i teorin finnas skäl att införa en skattelättnad, då det torde medföra mer tid att utföra eget arbete för den som anlitar tjänsten. En ökad arbetstid ger en ökad inkomst som i sin tur leder till mer pengar att spendera som leder till en ökad intäkt för samhället.

Tongångarna om ROT-avdraget har varit nästan ensidigt positiva då det har rapporterats om ämnet i de etablerade medierna. Likaså har det låtit från den nuvarande regeringen (moderat.se), när man bröstat upp sig inför väljarkåren. Framförallt finansminister Anders Borg har talat sig varm för det som ibland kallats för ett av hans skötebarn (youtube.com). Ofta nämns i debatten att den skattesänkning som ROT-avdraget ger renderar i högre sysselsättningsgrad, dvs. fler arbetstillfällen. Dessvärre har det talats desto mindre om kostnaderna som följer i ROT-avdragets kölvatten. Kostnaden för att införa reformen med ROT-avdraget i systemet med skattereduktion beräknas preliminärt till cirka 3,5 miljarder kronor per år (regeringen.se). Det medför även en ökad kostnad för myndigheter och företag med administration och kontroll. Sedan visar ytterligare statistik från skatteverket på en hel del fusk med avdraget. Detta handlar mestadels om stoppade betalningar och återkrav som följd (bilaga 2). Olika fiffelstrategier för att på olika sätt komma undan skatten finns det gott om, b.la. beskrivs en del varianter av Tage Alalehto (Alalehto, 2003). Självklart har det även spridit sig så det förekommer inom ROT-avdragets ramar. En annan faktor som skall tas med är att det tar tid att etablera en ny marknad, och betalningsviljan hos de konsumenter som använder sig av skattereduktioner kan vara begränsad (Öberg, 2005).

Det är lätt att visa på de positiva effekterna av en skattereduktion. Dels är det mycket uppskattat av befolkningen att få en större plånbok kvar när man gör renoveringar. Något som bidrar till att snarare fler individer vill ta del av denna förmån. Exempelvis hyresgästföreningen arbetar för att hyresgäster skall få nyttja ROT-avdraget (hyresgastforeningen.se). Man kan diskutera för och nackdelar med ROT-avdraget och även vad som händer om de positiva effekterna överskuggas av de negativa. Och när anses ekonomin vara i fas för att inte längre bevilja ROT-avdraget.

1.5 Problemformulering

Det vi försöker belysa och lägga fokus på i vår uppsats är om ROT-avdraget verkligen bidrar till en samhällsekonomisk vinst eller ej? Med samhällsekonomisk vinst menar vi att den ekonomiska nyttan ska öka för samhället jämfört med hur det var innan ROT-avdraget infördes. Grundläggande inom företagsekonomi är att intäkterna ska överstiga kostnaderna. Dagens regering verkar alltmer välja att bedriva sin politik utifrån ett företagarperspektiv, vilket bl.a. innefattar privatiseringar och utförsäljningar av statliga tillgångar. Tanken att samhället ska bedrivas på samma eller i alla fall liknande sätt som ett företag leder till att man även här bör ta hänsyn till skillnaden mellan intäkter och kostnader. Intäkterna bör överstiga kostnaderna och vid en jämförelse av intäkterna innan skattesubventionen infördes ska man kunna urskilja en tydlig ökning av intäkterna. Det ju trots allt utifrån denna tankegrund som ROT-avdraget kom till. Intäkterna måste alltså bli högre än kostnaderna för att det ska generera i en samhällsekonomisk vinst. Detta kan mätas med ett antal olika faktorer och begrepp som vi ska se närmare på. Vi ställer oss frågan om den svarta arbetskraften har minskat? Om den svarta arbetskraften inte visar sig ha minskat, stimulerar verkligen ROT-avdraget arbetsmarknaden så att det genererar i fler arbetstillfällen?

Även om det visar sig i statistiken att fler renoveringar utförs i hemmet hos de privata fastighets- och bostadsrättsägare så skulle detta kunna vara ett resultat av en rad andra faktorer än just ROT-avdraget (Bilaga 2). Samhällsekonomi har lyfts med den största tillväxtökningen sedan andra kvartalet 2000 och BNP steg med 1,9 procent. Det råder även stor optimism bland investerare och hushåll (scb.se). Det ökade trycket från media och omvärlden att visa upp det perfekta hemmet för vänner och kollegor, större renoveringsbehov på äldre bostäder kan även det vara en bidragande orsak till de ökade renoveringarna.

De ökade om-byggnationerna hos privatpersoner kan därför kanske inte enbart tillskrivas ROT-avdraget och dess effekter. Vi ska i den här undersökningen använda oss av intervjuer samt granska tillgänglig statistik och material för att svara på vår problemställning; bidrar verkligen ROT-avdraget till en samhällsekonomisk vinst?

1.6 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att granska de samhällsekonomiska effekterna av ROT-avdraget och undersöka de upplevda effekterna från hantverkarna och konsumenterna. Vi vill även granska ROT-avdragets vara eller inte vara ur ett ekonomiskt perspektiv.

1.7 Avgränsningar

Vi kommer i denna undersökning att lämna delar av ROT-avdragets fakturamodell därhän. Svårigheter som vissa hantverkare kan tänkas uppleva med ROT-avdragets fakturamodell kommer vi alltså inte att belysa. Vi kommer heller inte djupare gå in på vad det är som definieras som ekonomisk brottslighet, svart arbete och de sociologiska effekterna runt de ämnena.

2. Metod

I följande avsnitt kommer vi att redogöra för det tillvägagångssätt som vi använt oss av i uppsatsen. Vi kommer att beskriva de metodval vi har gjort för vår undersökning och även motivera varför vi gjort dessa val. Avsnittet innehåller även en redogörelse för valet av respondenter, utformning av enkäterna och hur vi har gått tillväga då vi bearbetat informationen. Vi kommer även att diskutera uppsatsens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet och slutligen redogör vi för uppsatsens objektivitet och de etiska ställningstaganden vi har gjort under arbetets gång.

2.1 Val av metod

Vi har valt att utgå från ett deduktivt förhållningssätt i vår uppsats. Vi kommer därför att utgå från en teoretisk referensram när vi utför våra empiriska studier (Bryman 2009). På detta sätt kan vi härleda hypoteser och antaganden för att sedan, med hjälp av vår undersökning, granska hur väl dessa stämmer överens med varandra. Under det empiriska materialinsamlandet kommer vi huvudsakligen att använda oss av kvantitativ metod. Vid en översiktlig beskrivning av de viktigaste stegen i en kvantitativ undersökning ska det nämnas steget då en hypotes deduceras från teorin och sedan prövas (Bryman, 2002, s. 78). En deduktiv forskningsansats förknippas oftast med en kvantitativ metod. En tydlig skillnad mellan kvantitativ och kvalitativ forskning är synen på verkligheten. En kvantitativ forskning utgår ifrån en positivistisk syn på verkligheten och en kvalitativ har ett mer förståelseinriktat synsätt. Vikten i våra undersökningar kommer att ligga vid numeriska observationer och mätningar av ett visst fenomen.

2.2 Tillvägagångssätt

Vid utförandet av vår empiriska undersökning använde vi oss av en surveyundersökning, nämligen strukturerade intervjuer. Det innebär att vi utgick ifrån ett i förväg fastställt intervjuformulär med frågor (Bryman, 2009). Vi delade in våra respondenter i tre grupper beroende på om de var konsumenter, hantverkare som utför allt arbete *vitt* eller hantverkare som utför en del arbete *svart*. Frågorna var samma för alla intervjupersoner i den tillhörande undersökningsgruppen. Detta är viktigt för att variationerna i svaren inte ska bero på själva intervjun och hur den genomfördes (Bryman, 2009). Det kommer även att underlätta mycket för oss då vi skulle sammanställa och jämföra svaren på frågorna. För att sammanställningen och analysen skulle gå så smidigt som möjligt använde vi oss av specifika frågor med olika svars kategorier.

En av anledningarna till att vi valde strukturerade intervjuer till våra respondenter var att vi ville kunna genomföra mätningar av viktiga begrepp och få en bra validitet och reliabilitet för att undersökningen skulle få en viss tyngd. Kontexten för samtliga intervjuer i undersökningsgruppen skulle vara densamma, vilket betyder att varje respondent möter samma frågestimuli (Bryman, 2009). Vi var medvetna om att vi genom att endast ha ett fåtal svarsalternativ på våra enkäter tvingade respondenten av svara även om de inte tyckte att alternativet stämde helt och hållet. Vi tillät därför kommentarer som vi antecknade om respondenten ville tillägga något till en fråga.

2.3 Val av respondenter

Tanken var från början att vi skulle dela in våra respondenter i fyra olika svarsgrupper. Grupperna skulle vara indelade så att det först var hantverkare som gör allt arbete *vitt*, sedan hantverkare som blandar *svarta* och *vita* arbeten och sedan de hantverkare som utför i princip allt *svart*. Den fjärde gruppen skulle då vara konsumenterna av byggtjänsterna. Vad vi märkte ganska tidigt i vår undersökning var att det skulle bli alldeles mycket material att bearbeta. Vi begränsade oss därför något och slog ihop de som utförde båda *svarta* och *vita* arbeten med dem som i princip utförde allt *svart*. En annan anledning till detta var att det inte var helt lätt att finna personer som arbetade helt *svart* och få dem att ställa upp och svara på vår enkät.

Det blev istället tre olika grupper som vi delade in respondenterna i. Dessa var alltså hantverkare vars verksamhet i sin helhet är *vitt*, hantverkare som blandar *vita* och *svarta* arbeten och sen konsumenterna av byggtjänsterna. Det var viktigt för oss att se skillnaderna mellan de olika grupperna och hur de på olika sätt upplevde effekterna av ROT-avdraget. För att vår undersökning skulle bli så generaliserbar som möjligt försökte vi få med olika typer av hantverkare. Vi har snickare, rörmokare och målare med i vår undersökning. Vi har inte gjort någon skillnad mellan dessa yrken men det borde ändå ge ett resultat som bättre speglar verkligheten. Vi har även försökt få med både små, medelstora och stora företag av

samma anledning. Vad gäller konsumenterna har vi även där försökt få en så bra blandning som möjligt för att få ett representativt resultat. Vi har därför både varit i kontakt med personer som bor i bostadsrätter i storstäder och även personer som bor i villa i mindre städer.

Vi arbetade stenhårt med våra egna kontakter för att få fram personer som kunde delta i vår undersökning. Genom att prata med folk vi kände fick vi även tag på deras vänner och bekanta som kunde tänka sig att delta. Denna metod då vi använde oss av våra egna kontakter i vår studie kallas ett bekvämlighetsurval. Då dem vi kände sedan förde frågan vidare till deras kontakter och då de sedan ställde upp att svara på enkäten kallas för ett snöbollsurval (Bryman, 2009).

2.4 Utformning av intervjuer

Vid utformningen av våra enkäter använde vi oss av ett kapitel i Bryman som behandlade detta. De tips som vi framförallt tog till oss var att enkäten skulle se luftig ut och även att den ska vara tydlig. Vi valde noga ut våra frågor utifrån de undersökningsvariabler vi hade och försökte begränsa oss så mycket som möjligt för att inte skrämja bort respondenterna. Vi förstod att det skulle vara betydligt enklare att få folk att ställa upp om man visade upp ett luftigt papper med något man upplevde som ”några få frågor”.

Tydligheten var något som vi arbetade mycket med då vi gjorde enkäterna. Vi förstod att vi inte alltid skulle kunna närvara då respondenterna ska fylla i enkäterna och att det därför var otroligt viktigt med tydliga frågor och bra svarsalternativ. Vi hade även en del hänvisningar i våra enkäter som vi var noga med att de skulle skrivas med kursiv text. Det var främst då respondenten svarat på en viss fråga som det kunde komma en följdfråga där frågan berodde på svaret på frågan innan.

2.5 Genomförande

Eftersom vi använde oss av enkäter kunde vi dela ut dem till respondenterna och sedan låta dem fylla i svaren när det passade. Vi gav personerna tid att fylla i och vi fanns även tillgängliga på telefonen om det uppkom några frågor. Vid två tillfällen använde vi oss av e-posten och mailade ut enkäterna. Detta fungerade mycket bra och respondenterna gjorde då markeringar i mailet för deras svar.

2.6 Bearbetning data

Resultatet från våra enkäter bearbetade vi tillsammans genom att dela in frågorna i våra olika undersökningsvariabler. Vi sammanfattade sedan vad som sagts om den specifika undersökningsvariabeln i alla tre undersökningsgrupperna. Detta åskådliggjorde på ett tydligt sätt vilka svar som liknade varandra och även var svaren skiljde sig helt. Vi analyserade och diskuterade sedan igenom alla undersökningsvariabler för sig. Resultatet av denna diskussion återfinns i kapitel 4.

2.7 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Det är viktigt att ha en diskussion kring begrepp som reliabilitet, validitet och generaliserbarhet då man genomför en kvantitativ studie. Utförandet av vår studie är gjort på ett sådant sätt att vi som forskare ska ha en så liten inverkan som möjligt på resultatet. Detta är något som vi reflekterat mycket över under resans gång och diskuterat mycket kring hur viktigt det är att vi inte påverkar undersökningen med våra egna tankar och synsätt. Vi har under studiens gång försäkrat oss vid ett flertal tillfällen att vi inte haft någon inverkan på resultatet. För att våra frågor ska vara så relevanta som möjligt har vi låtit både studiekamrater och lärare gå igenom dessa och komma med synpunkter. Genom denna hjälp har vi kunnat välja ut de mest väsentliga frågorna och försäkrat oss om att våra frågor håller måttet.

Eftersom svaren inte skiljde sig nämnvärt mycket enkäterna och respondenterna emellan känner vi att resultatet är representativt för en större population. Som vi tidigare nämnt bestod våra olika undersökningsgrupper av olika typer av respondenter. Även detta styrker resultatets generaliserbarhet.

2.8 Etiska ställningstaganden

Genom hela vår uppsats har vi strävat efter att följa de forskningsetiska principerna som Vetenskapsrådet skapat för svensk forskning. Några av dessa principer är: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Bryman, 2009). Då vi kontaktade våra respondenter första gången var vi noga med att tydligt berätta för dem vad studien handlade om och vad vårt syfte var. Vi informerade även om att enkäten var frivillig och att de när som helst fick avbryta om det inte kändes bra. De allra flesta som vi kontaktade och frågade om de ville vara med och delta i enkäten svarade att de kunde tänka sig att ställa upp. Då vi kontaktade de hantverkare som utför en del arbeten *svart* var en del något tveksamma vilket inte alls förvånade oss. Vi ville verkligen inte pressa någon respondent utan då vi märkte att någon tvekade betonade vi bara att enkäten var helt anonym men att beslutet var helt upp till hantverkaren själv. Då vi försäkrade att vi var noga med konfidentialitetskravet och respondenternas anonymitet valde de allra flesta att ställa upp ändå.

2.9 Objektivitet

Man ska alltid sträva efter objektivitet vid forskning för att få vetenskap som är så värderingsfri som möjligt (Bryman, 2009). Som tidigare nämnts är detta något vi diskuterat och arbetat mycket med i vårt arbete. Som forskare bör man gå in en roll som är så fri från sina egna värderingar som möjligt. Detta gäller både åsikter och värderingar men det är även viktigt att man som forskare försöker hålla sig objektiv och inte låta känslor och uppfattningar dominera.

Vi gick in i vårt arbete och vår undersökning med ett neutralt förhållningssätt. Vi försökte att vara öppna och lägga våra egna värderingar åt sidan. Vad gäller

resultatet var vi mycket nyfikna på vad vi skulle få fram och gick in med en stor öppenhet även där.

2.10 Litteratursökning

Vi började vår litteratursökning tidigt in i arbetet. Vi var från början lite osäkra på vilken teori vi skulle använda oss av och började därför söka på några nyckelord för att se om vi kunde hitta något som passade. Ganska snart fann vi de teorier som vi tyckte passade bäst in i vårt arbete och därmed blev det självklara valet för oss. Våra nyckelord var bland annat: skattemässiga avdrag, skattereduktioner, ekonomisk brottslighet, svartarbete och rationell val-teori. Vi sökte på orden både på svenska och på engelska. Vi fann vår litteratur på Internet och i biblioteket. De databaser som vi använt oss av för att hitta våra artiklar är: Jstore, Google scholar och Academic search premier.

3. Teoretisk referensram

I vårt teorikapitel presenterar vi de teorier som vi har använt oss av i vår uppsats. Som utgångspunkt vid valet av teorier har vi sett till de mänskliga faktorerna. För när det handlar om de som betalar skatten, dvs. inbetalningen av skatt till skattemyndigheten, är det den enskilda individen som gör det valet. Staten kan förvisso utnyttja sin tvångsmakt och inkräva betalning men det behöver inte nödvändigtvis ge någon direkt motprestation. Detta har vi beaktat noga när vi har gjort vårt val av de arbetsverktyg vi kommer att använda oss av i den här uppsatsen.

3.1 Diskussion kring teorivalet

Inledningsvis när vårt arbete tog fart rörde sig våra tankar i banorna mot någon form av kontrollteori. Ganska snart insåg vi dock att denna teori inte skulle bli vårt val. Efter att vi vridit och vänt på frågan ställde vi oss frågande till att en skattesubvention verkligen utrönas bäst när den läggs under lupp av en kontrollteori. Efter att vi kontaktat Tage Alalehto fick vi en lätt ”knuff” i rätt riktning. Tage Alalehto är en svensk forskare som har publicerat flertalet böcker samt vetenskapliga artiklar.

I grund och botten handlar det faktiskt om människors val att utnyttja eller inte utnyttja skattesubventionen. Om fallet är att den nyttjas är det återigen i dessa konsumenters och näringsidkares händer att använda det på det viset som våra makthavare avsett då det infördes. Alltså för samhällets bästa och inte för att tillskansa sig själv några extra ekonomiska förmåner.

Mygel där människan gör ett eget aktivt val har förkommit länge, se bara på ryttmästaren Henrik Hammarberg som var den kände kurir, Stenbock använde sig av året 1710. Det året då Sverige totalt besegrade Danmark i slaget vid Helsingborg. Hammarberg skickades iväg för att sätta av i sporrsträck mot Stockholm och berätta den glada nyheten. Det diktades en dikt om händelsen av Carl Snoilsky här följer ett litet utdrag.

”För första gång på länge
Göt Mars-sol ut sitt gull
På Stockholms stad, då vakten
Fick brådt vid Södertull.
»Kurir ifrån gref Stenbock!»
Upp flyger bommens slå
För ryttaren och hästen,
Halfdöda båda två”

(dikt.org)

Hammarberg angav i sin reseräkning som finns för beskådning på Kammararkivet som ligger på Marieberg i Stockholm, att det behövdes flera hästar per skjutshåll. Antingen låg karln och sov i en vagn eller så passade han på att salta sin reseräkning (Widding, Gerne, Andersson, 2006). Vilket även går igen i dagens Sverige, detta med valet att främja sig själv före andra. Något som ROT-avdraget försöker få bukt med i byggbranschen.

3.2 Rationella val-teorin

Rationell val-teori innehåller ett teoretiskt ramverk för att förstå och beskriva socialt och ekonomiskt beteende hos människor. Människan förutsätts vara rationell och självintresserad och har en stark vilja att sätta sig själv framför andra. Några av de mest grundläggande utgångspunkterna i denna teori är att individer försöker maximera sina vinster och minimera sina kostnader (Morrell, 2004). Rationella val-teorin utgår från att personer aktivt väljer om de ska begå ett brott vid ett givet tillfälle om det innebär fördelar för en själv (bra.se). Vid vanliga mätningar kan både Rationella val-teorin och Image teorin användas för att studera beslutsprocessen och beteendena i denna (Morell, 2004).

Rationella val-teorin är inte en enda enhetlig strategi inom ekonomisk sociologi. Termen syftar snarare på en familj av metoder som utgår från de dubbla antagen människor kan tänkas göra. Olika begränsningar och möjligheter som människor ställs inför när de vill nå sina mål. Begreppet ”rationella” avser detta mer eller mindre intelligenta sätt som människor använder sig av för att nå sina mål (Lindenberg, 2006, Rational Choice Theory).

Forskning som undersöker ett fenomen eller begrepp empiriskt, med hjälp av Rationella val-teorin använder sig ofta av kvantitativa metoder (Hindmoor, 2006). Teorin används bl.a. inom ekonomi, kriminologi, sociologi samt samhällsvetenskap.

Naturligtvis faller ekonomisk brottslighet inom ramen för den fria människans valmöjligheter. Till ekonomisk brottslighet räknas b. la. skattebrott. Ekonomisk brottslighet är förenat med stora kostnader för samhället, där enbart skatteundandragandet uppskattas till 100 miljarder kronor per år (Brå 1998-2002).

De två största ekobrottskategorierna är skattebrott och bokföringsbrott som tillsammans står för närmare 90 procent av alla misstänkta ekobrott (Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007, Kapitel: Ekonomisk brottslighet, s.1). Byggbranschen har länge ansetts vara en problembansh, med framförallt mycket *svart* arbetskraft. I Sverige betalades det ändå in totalt 1450 miljarder kronor i skatt förra året, en siffra som skall tas i beaktande (skv.se).

Enligt Coleman, JW är en kvantitativ undersökning ett bra sätt att undersöka de normativa begränsningarna i de olika grupper och delar av samhället som finns. Coleman menar att det måste göras mycket mer arbete för att tydliggöra möjligheterna som finns med ekonomisk brottslighet i samhället (Coleman, JW, 1987). Detta kan vi koppla till den möjligheten med ekonomisk brottslighet som *svart* arbetskraft står för till ROT-avdraget. En av ROT-avdragets tänkta effekter är som vi tidigare har nämnt att minska den *svarta* arbetskraften. Men med de möjligheter som erbjuds med en skattesubvention och den inneboende uppfinningsrikedom som människor tycks ha borde det även finnas en möjlighet att ROT-avdraget dras med i den långa listan över fiffelstrategier som finns. Läger vi där till det stora antal olika typer av ekonomisk brottslighet som begås av så många olika sorters människor (Neal Shover, Peter Grabosky, 2010) så vill vi försöka söka våra svar till den här uppsatsen med hjälp av ett verktyg som tillåter oss se till de faktiska val som användarna av ROT-avdraget gör, och hur dessa val påverkar nyttan av ROT-avdragets vara eller inte vara ur ett ekonomiskt perspektiv.

3.3 Den ljusskygga brottsligheten

Vi har även valt att belysa begreppet ekonomisk brottslighet då det i allra högsta grad är ett aktuellt ämne, samt dess ständiga närvaro i den här uppsatsen. Den ekonomiska brottsligheten hänger samman med skattepolitiken, vilka åtgärder som skall sättas in för att stävja dess framfart samt vilka straffsatser som bör tillämpas vid den här typen av brott mot samhället etc. Det finns även tankar om att ett högt skattetryck bidrar till en ökad ekonomisk brottslighet. Valteorier är även dominerade vid studier om ekonomisk brottslighet.

Hans Andersson doktor i ekonomisk historia har skrivit rapporten, *Den ljusskygga ekonomin: Organiserad och ekonomisk brottslighet* (2008). I rapporten framkommer det att reaktionerna mot ekonomisk brottslighet var mer påtaglig av 1800-talets första hälft i förhållande till den andra. Vilket förklaras med Sveriges övergång till en modernisering av samhället där den enskilda individen började se mera till sig själv. Det som hade setts som en orättfärdighet mot samhället blev allt mer suddigt ju mer den ekonomiska övergången fortgick. Det blev alltså mer accepterat med tiden. ”Huruvida ekonomiska brott som följd av förändringen började ses som brott, eller som en naturlig mänsklig reaktion att roffa åt sig pengar när tillfälle gavs – såsom kapitalismen måhända tog sig uttryck vid denna tid – är en fråga av vikt” (Den ljusskygga ekonomin: Organiserad och ekonomisk brottslighet, 2008, s. 2).

Detta skedde under samma århundrade som började med att Ryssland sänder en arme på marsch över Kvarkens is mellan Vasa och Umeå den 15 mars 1809 och ockuperar Umeå. Detta historiska ögonblick slutar med att ryssarna går tillbaka samma väg den 29 mars efter att mottagit tacksamhets betygelse för den humana behandlingen av befolkningen samt för den hjälp de bistod med när de nyktra ryssarna hjälpte till att stapla fulla svenska och finska soldater på vagnar, och där till försvarar stadens borgare från övergrepp av de rusiga finska hjältarna från kriget (Widding, Gerne, Andersson, 2006). Historien slutar med att Sverige förlorade hela Finland till Ryssland. Tragiskt kan tyckas! men det intressanta med denna långa tillbakablick är att dessa händelser föranledde hur den förste Bernadotten kunde installera sig på den Svenska och Norska tronen 1818 med hjälp av *svarta* pengar, intriger och en hjälpande hand från Napoleon Bonaparte som bistod med mutor, överbetalningar samt dimridåer av alla dess slag (Widding, Gerne, Andersson, 2006, s 457).

Egentligen började ekonomisk brottslighet belysas på allvar i Sverige först under mitten av 1970-talet (Lindgren, 2000). Då tog arbetet för att bekämpa ekonomisk brottslighet fart, ett arbete som fortgår än idag. Även ROT-avdraget är en åtgärd som är tänkt att stävja den ekonomiska brottslighetens framfart även om detta inte är dess enda syfte. Men med de olika valmöjligheter som människor faktiskt har, så har dessa val eventuellt bidragit till att det begås lagöverträdelser med ekonomiska vinningsmotiv inom ramen, eller i det relativa skydd en legal näringsverksamhet erbjuder. Det kan eventuellt vara den verklighet som ROT-avdraget faktiskt kan tänkas ha möjliggjort.

Direkta och indirekta metoder

Metoderna att försöka mäta skattefusket omfattning kan delas in i indirekta och direkta metoder. De indirekta metoderna bygger på antagandet att den *svarta* verksamheten lämnar spår i b.l.a. samhällsekonomin (skattestatistiskt årsbok 2010). De indirekta metoderna bygger i de flesta fall på statistik och att den offentliga statistiken granskas och analyseras. Detta för att sedan kunna dra slutsatser om förekomsten och omfattningen av den *svarta* verksamheten i samhället. Med hjälp av denna metod kan det synas om det finns tillgångar och inkomster som inte tagits upp till beskattning. Helt tillförlitlig är dock inte denna metod. Uppstår det en differens vid analysen kan det även bero på fel i statistiken. Om det efter en granskning av tillgänglig statistik visar sig att det finns obeskattade tillgångar eller inkomster så visar det inte vad det är för slags tillgångar, eller om inkomsterna ska tas upp till beskattning i Sverige. Med hjälp av denna metod så framkommer det inte vad de obeskattade tillgångarna och inkomsterna består av (skattestatistiskt årsbok 2010). Med hjälp av de direkta metoderna undersöks istället omfattningen och utbredningen av skattefusket. Detta med hjälp av revisioner och intervjuundersökningar som sker på ett slumpmässigt urval. Denna metod ger en möjlighet att bilda sig en uppfattning om

den *svarta* sektorn. Här får man fram fördelning på inkomster, branscher, regioner, kön osv. Det har ändock visat sig att den här metoden har svårigheter med att fånga upp allt skatteundantagande. Människor gör de val att de inte alltid svarar sanningsenligt vid intervjuerna och revisionerna finner inte alltid allt fiffel (skattestatistiskt årsbok 2010).

Skatteuttag

Skatteuttaget på arbete ökade under 1990-talet men har därefter sjunkit. Detta har skett dels genom kompensation för de under 1990-talet införda allmänna egenavgifterna, dels genom införande av jobbskatteavdrag (skattestatistiskt årsbok 2010, s. 5). Skattereformen i början av 1990-talet innebar att marginalsikten sänktes för stora inkomstgrupper, vilket finansierades genom att skattebasen, dvs. de varor och tjänster som beskattas utökades. Exempelvis var taxiresor tidigare undantagna från moms.

Byggbranschen

Byggbranschen definieras som ”alla verksamheter vilka direkt bidrar vid uppförande, ändring eller förvaltning av byggnadsverk” (SOU 2002:115 s. 65). Ungefär 300 000 personer är verksamma inom byggindustrin i Sverige idag (Personlig kommunikation¹). Den del av byggsektorn som är direkt sysselsatt med byggande och anläggande benämns ofta *byggindustrin* (SOU 2002:115 s. 65). Detta infattar inte fastighetsskötsel. Tyvärr anses problemen inom byggbranschen vara så stora att konkurrensen bedöms vara satt ur spel (Rapport, Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007). Skattefusket inom byggbranschen leder till att det uppstår stora problem med konkurrensen. Företagare som vill bedriva sin verksamhet utan att använda sig av olagliga metoder inleder sin verksamhet stående i partär. De blir utsatta för en prisdumpning av de företag som använder sig av *svart* arbetskraft vilket leder till att risken att bli utkonkurrerad är påtaglig. För samhällets del omsätter den *svarta* arbetskraften stora summor som aldrig tas upp till beskattning.

På frågan om varför just byggbranschen är så utsatt för skojare, klåpare, skattesmitare etc. lyfts det fram ett antal faktorer i rapporten 2007:18. B.l.a. nämns projektformen, konjunktursvängningarnas inverkan och även branschkulturen belyses. Bristen på arbetskraft under högkonjunkturer, med stressade köpare av tjänsterna som helst vill få arbetet klart så fort som möjligt, struntar ofta i att kontrollera om arbete utförs *vitt* eller *svart*. Den största delen av arbetet inom byggbranschen utförs i form av unika projekt, där det ständigt gäller att komma på nya lösningar vilket för med sig en viss osäkerhetsfaktor som kan leda till behov av att anställa ny personal snabbt. De starka ideal som finns inom byggbranschen med att hålla ihop inom branschen, leder till att anmäla misstänkt brottslighet sällan är ett alternativ (Rapport 2007:18).

Den samhällsekonomiska effekten

Ett av de tänkta syftena med ROT-avdraget var att få en bättre samhällsekonomi genom att dels flytta arbeten från den *svarta* marknaden till den *vita* och dels genom att öka efterfrågan på arbeten. Det finns flera olika metoder när det gäller att bedöma den samhällsekonomiska effekten av ett skatteavdrag. De kostnader som skapas då en stor del av byggbranschen tvingas tillbaka in i den vita sektorn då konsumenterna vill använda sig av ROT-avdraget ska inte underskattas. De utbetalda skattereduktionerna ska ställas mot intäkter som kommer i form av att ”nya” företagare betalar in skatt samt de för samhället minskade kostnaderna för att ha folk i arbetslöshet.

3.4 Utländska empiriska studier

Det uttalade syftet med skattereduktionerna är att minska de snedvridningar som skattesystemet kan ge upphov till. Höga skatter på tjänster som kan utföras av hushållen själva eller tjänster som relativt enkelt flyttar till den *svarta* sektorn kan skapa betydande effektivitetsförluster (Finanspolitiska rådets rapport 2010). Vidare i rapporten om Svensk finanspolitik 2010 nämns det att ”Bruttokostnaden för ROT-avdragen har vidare blivit avsevärt mycket större än vad som prognostiserats av regeringen. Det finns enligt vår mening skäl att pröva om ROT-avdrag ska finnas kvar även när konjunkturen vänder uppåt” (Finanspolitiska rådets rapport 2010, s.14).

Enligt finanspolitiska rådet finns det ett stort antal empiriska studier som avser jobbskatteavdrag. De flesta från Storbritannien och USA, vilket i sig är naturligt då det är i dessa länder som modellen funnits längst. Dessa studier har delats upp i två olika slag. Dels kvasiexperiment som bygger på två kontrollgrupper. Där jämförs den gruppen som åtnjuter jobbskatteavdraget med den gruppen som inte gör det. Det är en undersökningsdesign som liknar ett laboratorieexperiment men som inte uppfyller alla krav som hör till för att klassas som detta, därför är kvasiexperimentets interna validitet lägre (Bryman, 2009, s. 469). Den här formen av kvasiexperiment återfinns i det som kallas ”naturliga experiment”. Det är så att det sker en manipulation av den sociala miljön, men det går inte att slumpmässigt fördela individerna mellan experiment samt kontrollgruppen. Detta medför att ett utrymme för ifrågasättande av studiens interna validitet, då de olika grupperna sinsemellan kan ha skilt sig åt (Bryman, 2009, s. 54). Bryman menar att resultaten av den här typen av undersökningar ändå skall ses som övertygande.

Den andra typen av studie som användes var mikrosimuleringsstudier av arbetsutbud (Finanspolitiska rådets rapport 2010). ”Dessa utnyttjar skattningar av sambandet mellan avkastningen på arbete och arbetsutbud för olika grupper. Skattningarna kombineras sedan med detaljerad information om bidrags- och skatteregler, inklusive jobbskatteavdragens utformning, så att effekterna på arbetskraftsdeltagande och arbetad tid kan beräknas. Sådana mikrosimuleringsstudier kan göras redan innan ett jobbskatteavdrag införs och kan användas för att

jämföra olika potentiella konstruktioner” (Finanspolitiska rådets rapport 2010, s. 177).

Även om dessa två studier, den kvasiexperimentella samt mikrosimuleringsstudierna inte mäter exakt samma sak så kommer de fram till en likartad slutsats, med en ökad sysselsättningsgrad som följd av jobbskatteavdrag.

3.5 Ankaret

Som ett ankare för vår uppsats har vi använt oss av val-teorier, då den innefattar val- möjligheter som låter oss göra bedömningar, värderingar, argumentera för och nackdelar med ROT-avdraget, diskutera *svart* arbete och om den valda strategin med ROT-avdraget är fågel fisk eller mittemellan. Vi tillåts även att dryfta våra värderingar i vår analys, samt de val vi gjort. När vi under färdens gång har tagit oss vatten över huvudet har vi bara behövt följa kättingen till vårt ankare för att komma på rätt köl igen. Eftersom vi vill undersöka huruvida ROT-avdraget verkligen bidrar till en ökad samhällsekonomi, har vi förutom att försöka samla in all tänkbar data som finns. För att räkna matematiskt på effekterna, så har vi har fått ställa ett antal frågor, vill konsumenter och näringsidkare ha ett ROT-avdrag, används det som det var tänkt? Vi har inte gjort några antagande innan uppsatsen som att ROT-avdraget får flera konsumenter att anställa *vit* arbetskraft vid en renovering. Eller att ROT-avdraget leder till en ökning vad gäller renoveringar/ombyggnationer. De svaren försöker vi istället finna med hjälp av vår empiri och analys under uppsatsens gång.

4. ROT-avdragets samhällsekonomiska effekter

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för resultatet av vår empiriska studie. Under varje rubrik följer resultatet från enkäterna. Vi har valt att redovisa svaren genom att ta varje undersökningsvariabel och redogöra svaren från deltagarna från alla tre enkätundersökningarna.

4.1 Underlag för den empiriska studien

Vi har inte velat specificera vår undersökning på en specifik grupp hantverkare. Vi har istället försökt få med flera olika typer av hantverkare som arbetar med ROT-avdraget. Det var inte så svårt att hitta hantverkare som var villiga att medverka i vår undersökning. Många hantverkare hade redan erfarenheter av ROT-avdraget sedan tidigare som de gärna ville dela med sig av. Det faktum att våra enkäter endast bestod av ett tiotal frågor resulterade i att de var villiga att ta några minuter av sin tid för att svara på våra frågor. En förutsättning för att få ett så bra resultat som möjligt i vår undersökning, var att hantverkare från olika yrkesgrupper var representerade då detta speglar verkligheten på ett bättre sätt. Vi har varit i kontakt med allt från snickare, rörmokare och målare. Även företagens omsättning har varierat en hel del. Vi har med avsikt försökt att få med både små,

mellanstora och stora företag med en årlig omsättning från cirka 540 000 kronor till 1,2 miljarder kronor.

När vi tog kontakt med köpare av byggtjänsterna ville vi få en spridning på vår undersökning. Vi vände oss därför till personer med olika typer av boendeformer. Vi ville även här att svaren skulle vara så representativt som möjligt för alla stadens invånare. Vi har därför valt att prata med både personer som bor i bostadsrättslägenheter i Stockholms innerstad och även personer som bor i villa eller radhus utanför tullarna. Vi förstår att detta inte täcker hela befolkningens åsikter men vi anser ändå att vi på detta sätt får ett mer representativt urval att utgå ifrån i vår analys.

4.2 Genererar ROT-avdraget i flera jobb för hantverkarna?

De flesta av hantverkarna upplevde att de får fler förfrågningar om arbeten sedan ROT-avdraget infördes. Av de fem företagen som svarade på Enkät 1 och som alltså bedrev sin verksamhet i princip helt vitt, upplevde samtliga att de sedan ROT-avdraget infördes får fler förfrågningar om att utföra renoveringar och andra arbeten än tidigare. Av de fem deltagare som svarade på Enkät 2, där de medgav att de ibland utförde arbeten svart, svarade fyra att de upplever att de får fler uppdrag sedan ROT-avdraget infördes. En deltagare svarade att uppdragen inte ökat.

I Enkät 3, som var riktad mot köpare av byggtjänster, ställde vi frågan om ROT-avdraget hade haft en stor påverkan på deras renovering. Svaret blev det samma från samtliga fem personer som deltog i undersökningen. Alla svarade att ROT-avdraget hade haft en stor påverkan på deras renovering. Till denna fråga följde sedan följdfrågan där vi undrade om ROT-avdraget endast påverkat renoveringen på det sätt att den kunnat tidigareläggas eller om det faktiskt gjorde renoveringen möjlig. Även på denna fråga var våra deltagare överens. Alla svarade att de genom ROT-avdraget faktiskt kunnat genomföra renoveringen och att de annars inte hade gjort den.

4.3 Vad personerna anser om ROT-avdraget?

Hantverkarna var positiva till ROT-avdraget både i Enkät 1 och 2. I Enkät 1 var både de större företagen i aktiebolagsform och de som var enskilda näringsidkare positivt inställda till ROT-avdraget. De svarade alla att de tyckte att det fungerade bra i sin helhet. En av deltagarna ville dock tillägga att skatteverket borde ha bättre kontroller och rutiner för ROT-avdraget. Deltagaren var framförallt missnöjd med att en del personer som beställt ett arbete som skall utföras med ROT-avdraget redan kommit upp i sin gräns för det. Därmed får hantverkaren ligga ute med pengar vilket deltagaren ansåg kunde undvikas enkelt genom bättre kontroller från skatteverkets sida. Fyra av de fem deltagare som svarade på Enkät 2 hade en positiv inställning till ROT-avdraget och tyckte att det fungerade bra i sin helhet. Endast en deltagare som tillhörde denna grupp tyckte att ROT-

avdraget inte fungerar bra. Deltagaren upplevde att det var mycket krångel och pappersarbete med arbeten som skulle utföras med ROT-avdraget och att han inte utförde några arbeten alls med ROT-avdrag.

Den allmänna inställningen till ROT-avdraget var genomgående positiv även från köparna av byggtjänsternas håll. Vi ställde frågan rakt ut vad personerna tyckte om ROT-avdraget och alla deltagare svarade att de ansåg att det fungerade bra i sin helhet. Det var en av deltagarna som kommenterade att det fuskas en hel del med ROT-avdraget men deltagaren tyckte ändå i det stora hela att det fungerar bra.

4.4 Har svartarbetet minskat i samband med ROT-avdraget?

De två större företagen som vi var i kontakt med för Enkät 1, svarade båda att de inte utförde några arbeten *svart* innan ROT-avdraget infördes. De resterande tre deltagarna, som var enskilda näringsidkare, medgav att det hände att arbeten utfördes *svart* innan ROT-avdraget infördes men att de alltså inte gör det längre. Av de fem deltagare som svarade på enkäten upplevde fyra av dessa att det finns ett problem med en *svart* arbetsmarknad inom byggbranschen. En deltagare ansåg inte att det fanns något problem med detta. Samtliga deltagare upplevde att den *svarta* arbetsmarknaden inom byggbranschen har minskat sedan ROT-avdraget infördes. Samtliga deltagare som utför en del arbeten *svart* idag svarade i Enkät 2 att andelen *svarta* arbeten som de utför har minskat sedan ROT-avdraget infördes. Fyra av deltagarna svarade att ROT-avdraget påverkat deras sätt att bedriva deras verksamhet och en svarade att det inte hade haft någon påverkan alls.

Svaren på frågan om köparna av byggtjänsterna hade kunnat genomföra renoveringen om ROT-avdraget inte hade funnits varierade en del i Enkät 3. Tre av de fem deltagarna svarade att de inte kunnat genomföra åtgärden utan ROT-avdraget. En av deltagarna svarade att renoveringen skulle ha genomförts även om möjligheten med ROT-avdrag inte funnits och att deltagaren då skulle ha tagit hjälp av hantverkare. När vi ställde följdfrågan om deltagaren då skulle valt att utföra arbetet *svart* eller vitt svarade deltagaren "vet ej". En av deltagarna visste inte om renoveringen överhuvudtaget skulle ha varit möjlig att genomföra utan ROT-avdraget.

4.5 Efterfrågas fortfarande att arbeten utförs svart?

I Enkät 1 svarade samtliga deltagare att kunder ibland efterfrågar att arbeten utförs *svart*. På frågan om *svarta* arbeten genererar mer pengar för hantverkarna än arbeten utförda med ROT-avdraget i Enkät 2, svarade fyra deltagare att det gör det. En deltagare svarade att det inte gjorde det men ville lägga till att det var svårt och säga, och att deltagaren inte visste säkert.

4.6 Har viljan att betala svart minskat hos konsumenterna?

Samtliga hantverkare i både Enkät 1 och 2 svarade att viljan att betala *svart* har minskat sedan ROT-avdraget infördes. Deltagarna var alla överens om att andelen som efterfrågar att arbeten utförs *svart* har minskat sedan införandet av ROT-avdraget.

För att se hur viljan att betala *svart* har förändrats sedan införandet av ROT-avdraget frågade vi deltagarna i Enkät 3 om de kommit upp i maxgränsen för ROT-avdraget och om det hade det hur de valt att utföra den resterande delen. Tre av deltagarna hade inte kommit upp i maxgränsen för ROT-avdraget. Av de två som har kommit upp i maxgränsen har den ena svarat att den resterande delen av arbetet utfördes *vitt* medan den andra medgav att arbetet gjordes *vitt* upp till ROT-avdraget och resterande del utfördes *svart*. Vi frågade även hantverkarna i Enkät 2 om det händer att konsumenten efterfrågar att arbetet utför *vitt* upp till och med taket för ROT-avdraget och sedan den resterande delen *svart*. Fyra av deltagarna svarade att det händer ibland och en svarade att det aldrig har hänt. Vi frågade även om det händer att de utför arbetet *vitt* upp till och med taket för ROT-avdraget och den resterande delen *svart*. Även här var det fyra deltagare som medgav att det händer att de ibland utför arbeten på det sättet. Även här var det endast en deltagare som svarade att det aldrig har hänt.

4.7 Vad vill hantverkarna

Hantverkarna som svarade på Enkät 1 var alla överens om att de helst arbetar *vitt* och att viljan att göra det egentligen inte ändrats sedan införandet av ROT-avdraget. I Enkät 2 svarade tre av deltagarna att de föredrar att arbeta *vitt*. Två av de tillfrågade vill helst varva *svarta* med *vita* arbeten.

4.8 Övrigt, småfrågor och andra mindre viktiga tillägg

Hantverkarna som deltog i Enkät 1 svarade att de inte har börjat ta mer betalt för sina arbeten sedan ROT-avdraget infördes. Vi frågade, i Enkät 2, om hantverkarna ibland blir tillfrågade att göra arbetet *vitt* upp till och med gränsen för ROT-avdraget och resterande del *svart* svarade fyra deltagare att de händer ibland. En deltagare hade aldrig varit med om det. I Enkät 3 var det tre av deltagarna som trodde att hantverkarna passar på att ta mer betalt för sina tjänster på grund av ROT-avdraget. En deltagare tror inte att de gör det och en visste inte.

5 Analys av ROT-avdragets effekter

I detta avsnitt följer en analys av vår empiriska studie. Vi kommer även att presentera de teorier som vi byggde vår empiriska studie på. Avsnittet är indelat i tre delar. I den första delen behandlas de samhällsekonomiska effekterna av ROT-avdraget. Vi analyserar här vilka effekter ROT-avdraget inneburit och hur det har påverkat både hantverkarna och konsumenterna av byggtjänster. Analysen av ROT-avdragets effekter går sedan vidare i den andra delen och vi fördjupar oss på dess effekter på den svarta arbetsmarknaden. I den tredje delen behandlas Rationella val-teorin och kopplingen till vår studie. Dessa tre delar följs sedan av ett stycke där vi framför våra egna tankar och åsikter om ROT-avdraget. Därefter kommer vi att göra en kritisk granskning av vår studie.

5.1 De samhällsekonomiska effekterna av ROT-avdraget?

Det framkom tydligt i vår undersökning att deltagarna i det stora hela var mycket positiva till ROT-avdraget. De bekräftar att ROT-avdraget fungerat bra för dem och att de har en positiv inställning till avdraget. Sammanlagt var det endast två deltagare som uttryckte någon form av missnöje mot ROT-avdraget varav den ena ändå tyckte att ROT-avdraget var bra. Det var alltså totalt bara en av alla deltagarna som var helt negativt inställd. Missnöjet var främst riktat mot Skatteverket och deras bristande rutiner. Personerna menade att bristerna i Skatteverkets arbete ibland ledde till att personer som redan utnyttjat sitt ROT-avdrag till fullo ändå fick avdrag, vilket sedan ledde till att hantverkaren själv fick ligga ute med en hel del pengar då det kom fram att personen inte var berättigad avdrag.

Det framkom även från en av hantverkarna att det var krångligt med alla papper som skulle skickas in. Enligt statistik från Kajsa Toresten på Skatteverket, är summan för stoppade utbetalningar ca 100 miljoner kronor under 2010 (Bilaga 2). Samma statistik visar att det är ca 67 miljoner kronor som krävts åter från personer som inte haft rätt till ROT-avdraget. Detta kan bland annat bero på att de redan kommit upp i gränsen för ROT-avdraget, eller att fifflarföretag helt enkelt har skickat in papper på figurerade arbeten för att få pengar utan att lyfta ett finger. Att inte veta säkert om personen redan är uppe i gränsen för ROT-avdraget är en risk för hantverkaren. Nu verkar det inte som att risken upplevs som särskilt påfrestande då det endast var en av hantverkarna som uttryckte detta. Men faktum kvarstår.

Som vi tidigare nämnt var det dock ändå tydligt att det var den positiva inställningen till ROT-avdraget som genomsyrade studien. Den här attityden har sin grund i effekterna som ROT-avdraget har medfört. En av dessa effekter är att fler har haft råd att genomföra sina renoveringar i och med ROT-avdraget. Vi lever i ett samhälle som präglas av att man ska vara i princip perfekt som människa. Att ha ett fint hem är en av de sakerna som anses mycket viktigt idag.

Det handlar inte bara om att man själv ska trivas hemma utan även att visa upp sitt hem för andra som en slags statussymbol. ROT-avdraget har bidragit till att allt fler personer har chansen att fräscha upp sitt hem, vilket i sin tur har resulterat i fler jobb för hantverkarna.

Hantverkarnas positiva inställning är till stor del en effekt av den tydliga ökningen av arbeten som de upplevt sedan ROT-avdraget infördes. Endast en hantverkare hade inte upplevt någon skillnad vilket kan förklaras av att personen var VVS installatör och att ROT-avdraget främst används av personer som önskar renovering eller nybyggnationer. En VVS installatörs arbeten påverkas inte alls i lika stor utsträckning av skattesubventioner som exempelvis en snickares. Folk passar på att genomföra renoveringar som de funderat på men tjänsterna som utförs av en VVS installatör tillhör oftast inte dessa. Däremot har ROT-avdraget haft en stor inverkan på privatpersoner som vill göra renoveringar eller nybyggnationer. Vår studie visar tydligt att det blivit fler arbetstillfällen för hantverkarna. Både hantverkarna själva har märkt av skillnaden och även konsumenterna av byggtjänsterna medger att de genom ROT-avdraget kunnat genomföra renoveringar. Det är tydligt att de tack vare ROT-avdraget har haft möjlighet att utföra arbetet.

Det finns en del svårigheter med att mäta själva effekterna av ROT-avdraget. Att ROT-avdraget utnyttjas är inte likställt med att det har påverkat aktiviteten inom byggbranschen. Eftersom ROT-avdraget kan nyttjas i hela landet finns det ingen naturlig kontrollgrupp att jämföra med. Istället får man jämföra effekterna när ROT-avdraget införs samt när det tas bort. Det är svårt att bedöma effekterna av den senaste versionen av ROT-avdraget med ökade möjligheter för ekonomiska avdrag. Detta beror främst på att det införts men att det ännu inte tagits bort. Därför blir det problematiskt när effekterna skall analyseras, man har inget att jämföra med. Vidare finns det en hel del andra faktorer som kan ha inverkan på avdragets effekter. En konjunkturuppgång skulle kunna påverka effekterna, lägre räntor med ökade fastighetspriser påverkar även de privatpersonernas ekonomi och de ges utrymme att renovera i sina hem. Detta stöds dels med att även många hyresgäster trycker på regeringen för att ROT-avdraget även skall gälla dem. En sådan vidgning av avdraget är inte särskilt gynnsam ur en samhällsekonomisk synpunkt. Varför skall hyresgäster utföra renoveringar i sina hyresrätter med hjälp av skattesubventioner? Den värdehöjande åtgärden borde rimligtvis fastighetsägaren stå för, och då utan skattesubventioner.

Hantverkarna i vår studie anser själva inte att de har höjt sina priser som en följd av ROT-avdraget. Något som däremot den största delen av konsumenterna upplever. På frågan om hantverkarna har höjt sina priser svarar de att de inte gjort någon prisökning. Det vore inte konstigt om priset har gått upp något sedan ROT-avdraget infördes. Det linjära samband mellan pris och efterfrågan som finns understryker att en högre efterfrågan på en vara eller tjänst leder till ökade priser

på densamma. Var denna eventuella prisökning skulle ha skett är tyvärr inget svar som vi kan ge. Men faktum kvarstår att de flesta företag som medverkade i vår studie har fått en ökad kundkrets till följd av ROT-avdraget. Om priserna pressas upp inom byggbranschen som en följd av ROT-avdraget, kan det leda till att *svart* arbetskraft åter blir ett attraktivt alternativ för konsumenterna. På det sättet kan det bli en ond cirkel.

Den kostnad som beräknats för att införa reformen med ROT-avdraget i systemet med skattereduktion är preliminärt cirka 3,5 miljarder kronor per år (regeringen.se). Om man till detta lägger den summa som är utbetald för ROT-avdraget denna gång räknat fr.o.m. 2009-07-01 t.om. 2010-10-21, är hela 14,7 miljarder kr samt den summa som skatteverket har gett oss på stoppade utbetalningar 1 miljard kr och återkrav 67 miljoner kr så får vi en hisnande nota på minst 19,87 miljarder kr för den perioden. Vi har inte haft möjlighet att lägga till den kostnaden som det fortsatta *svarta* arbetet kan tänkas innebära, men helt obetydlig är vi båda överens om att den knappast är.

För att öka effektiviteten i samhället bör man i teorin minska skattekilarna mellan obeskattat och beskattat arbete för att öka hushållens efterfrågan på hushållstjänster (Öberg, 2005). Om privatpersoner får en skattelättnad för att renovera sina hem, kan de själva arbeta mera vilket leder till ökade skatteintäkter. De kan även spendera mera pengar i handeln vilket leder till ökade momsintäkter för staten. På pappret verkar detta vara en bra lösning. Vi ser även en stadig ökning av ombyggnationer hos privatpersoner. Åtminstone ser vi en ökning vad gäller ombyggnad kostnadsmissigt (Bilaga 2). Någon specifik statistik vad beträffar exakt antal om- och till byggnationer vad beträffar antal privat ägda lägenheter och villor finns ej att tillgå.

2008 kv1	2008 kv2	2008 kv3	2008 kv4	2009 kv1	2009 kv2	2009 kv3	2009 kv4	2010 kv1	2010 kv2	2010 kv3
10 586	11 947	10 848	9 486	10 228	11 594	11 164	12 374	14 059	15 967	15 757
3 316	5 592	4 730	3 530	3 409	5 918	5 154	4 143	4 070	7 721	6 490
7 270	6 355	6 119	5 955	6 819	5 676	6 010	8 231	9 989	8 246	9 267

Not: Siffrorna avser ombyggnad av **flerbostadshus** samt **småhus** i mdkr kronor. Röda siffror avser flerbostadshus, rosa avser småhus, blå avser den totala summan av de två tillsammans.

En överblick av dessa siffror som vi har erhållit från Björn Wellhagen, Björn är en expert på husbyggnationer och arbetar för Byggbranschen i samverkan som projektledare. Med hjälp av dessa siffror kan vi göra oss en bild av hur ROT-avdragets effekter för pengar investerade i ombyggnationer. Fjärde kvartalet år 2009 ser vi en tydlig uppgång vad gäller småhus, förklaringen till detta ser vi att

det är här som fakturamodellen med ROT-avdraget får ett kraftigt genomslag. Här ser vi en ökad omsättning vad gäller ombyggnationer, vilket då leder till att sysselsättning ökar med fler antal hantverkare som har en *vitt* anställning. Det tyder på att en minskad skattekil har en positiv effekt på marknaden.

Med fakturamodellens införande så tillåts säljaren av berättigade husarbeten för skattereduktion att ansöka om en utbetalning från Skatteverket som kunden vill ha en preliminär skattereduktion för (skv.se). Det innebär att kunden tillåts få sin skattereduktion för halva arbetskostnaden, maximalt 50 000 kr per år preliminärt. Sedan så vänder sig säljaren till Skatteverket för att få ut den del som kunden inte har betalat. Ansvaret vilar då på säljarens axlar att kunden inte har utnyttjat sitt ROT-avdrag fullt ut, för i en sådan situation som blir det inte fråga om att Skatteverket gör någon utbetalning. Köps arbetet av en utförare som inte är näringsidkare lämnar köparen en förenklad skattedeclaration. Den arbetsgivaravgift som enligt den förenklade skattedeclarationen betalats av köparen får köparen tillgodoräkna sig direkt i samband med att man lämnar den förenklade skattedeclarationen (skv.se).

5.2 ROT-avdragets effekter på den svarta arbetsmarknaden

En annan förklaring till att arbetstillfällena har ökat inom byggbranschen på den senaste tiden är att privatpersonerna tidigare anlitat *svart* arbetskraft. Sedan ROT-avdraget infördes med dess incitament att arbeten ska utföras *vitt*, har många gått ifrån *svart* arbetskraft för att nu utföra arbeten *vitt*. Det bekräftas även av hantverkarna i vår studie.

Men om vi skrapar lite på ytan så visar det sig att den *svarta* marknaden långt ifrån har försvunnit från byggsektorn. När det finns extra pengar att stoppa i egen ficka är människor oerhört uppfinningsrika. Det finns även en tendens till en tydlig risk med den *svarta* marknaden även med ROT-avdraget, som motverkar de positiva effekterna av hela skattesubventionen. Hantverkare tillfrågas att göra en del av arbetet *vitt* upp till taket för ROT-avdraget, för att sedan göra resterande arbete mot *svart* betalning. I sådana fall motverkar avdraget sig självt. Skatteintäkterna minskar samt att svartarbete fortsätter att utnyttjas. Då kan de fackmannamässiga hantverkarna med exempelvis våtrums certifikat, certifierade elektriker m.m. utföra de renoveringar som har krav på sig att de utförs av behöriga hantverkare, krav som exempelvis försäkringsbolag och vissa bostadsföreningar ställer på sina medlemmar. När taket sedan är nått kan hantverkaren ta in billigare arbetskraft på bygget, och därmed går samhället miste om den skatteintäkt som annars hade uppstått. Det kan då få den missvisande effekten att när hantverkare svarar i studier om den minskade *svarta* arbetskraften så svara de per automatik att ja visst, den *svarta* delen arbeten har minskat i min firma. Detta trots att det fortfarande förekommer ganska frekvent, bara det att de utförda jobben tar sin början som *vita* för att sedan övergå i rena rama *svart*

byggen. Detta är något som det behövs djupare och större studier på för att få med hela den verkliga bilden, vi har förhållandevis undersökt en liten del av alla hantverkare som finns i Stockholm. Men det intressanta i vår undersökning är att alla hantverkare i Enkät 2, har blivit tillfrågade och faktiskt utförde den sortens arbeten utom en respondent. Det ger oss resultatet att fyra av fem, eller 80 procent av respondenterna utför *svarta* arbeten efter att taket för ROT-avdraget är nått.

5.3 Minskning av den *svarta* arbetsmarknaden

Vår studie visar på att den *svarta* marknaden inom byggbranschen fortfarande upplevs som ett problem, men att denna marknad har minskat i och med ROT-avdragets införande. Samtliga våra respondenter från Enkät 2 som utför en del arbeten *svart* idag upplever att andelen *svarta* arbeten faktiskt har minskat. Detta visar på att ROT-avdraget fått effekt på marknaden, och den *svarta* delen har minskat. Men eftersom dessa respondenter fortfarande utför *svart* arbeten, men då först efter att taket till ROT-avdraget är uppfyllt. Så kan detta på sikt medföra att ROT-avdraget börjar motarbeta sig självt, det kan bli ett sätt att kringgå arbeten som tidigare måste utföras *vitt* vi tänker då främst på de arbeten som utförs av certifierade fackmän. Vid exempelvis en renovering av ett badrum kan den våtrums certifierade hantverkaren göra fuktspärrar etc. med ROT-avdraget men den återstående delen av ombyggnation kan utföras av billigare arbetskraft som betalas med *svarta* arvoden.

5.4 Teorin om rationella val

Som vi redogjorde för i teorikapitlet, handlar Rationella val-teorin om att alla individer försöker främja sig själva och sitt egenintresse. Vi ställs hela tiden inför olika val och enligt rationella valteorin väljer vi alltid utifrån det som är det bästa och mest förmånliga alternativet för oss själva. Även brott-som-val teorin handlar om valmöjligheter. Den teorin menar att när folk väljer att begå brott är det ett resultat av ett fritt och aktivt val de gjort. Valet att begå brottet baseras på en analys av risker och vinster som är förknippade med det.

Det framkommer tydligt av vår studie att viljan att betala *svart* för olika typer av renoveringsarbeten har minskat sedan ROT-avdraget infördes. Att analysera detta genom att använda sig av vår valda teori kan vara intressant. Man kan fråga sig vad som skulle vara det mest förmånliga alternativet för konsumenterna och hantverkarna. Vad gäller konsumenterna får dem ett skatteavdrag som leder till att arbetskostnaden blir billigare. De får dessutom ett kvitto med garanti om det skulle uppkomma några felaktigheter eller brister. För konsumenterna måste detta anses som något positivt. De väljer att använda sig av ROT-avdraget för att det är det bästa alternativet för dem. Här kan man till viss del använda sig av teorin och se människan som den rationella varelsen som beskrivs där. Av vår empiriska

studie att döma verkar det inte som att konsumenterna har någon direkt vilja att göra det som är rätt.

Detta kan man dock se ur olika perspektiv. Enligt vår empiriska studie framkommer det tydligt att det *svarta* arbetet har flyttats till *vit*. Man bör ha i åtanke att det är många arbeten som har skapats med hjälp av ROT-avdraget vilket även framkommer i vår studie. Man kan tänka sig att många av de som väljer att genomföra arbeten och renoveringar nu valde bort möjligheten att få arbetet utfört *svart*. Av den anledningen kan man inte säga att konsumenten är helt rationell. Arbetstillfällena har ökat i samband med ROT-avdraget men det är inte endast ett resultat av att fler väljer att anlita *vit* arbetskraft. ROT-avdraget har medfört att fler människor fått en möjlighet att utföra sina renoveringar. Personer som helt bortsett från alternativet att utföra arbetet *svart*. För dessa gäller inte teorin om att människan alltid väljer det som är bäst för honom eller henne. Här handlar det snarare om en vilja att göra vad som är rätt.

Även hantverkarna kan ses som något mindre rationella. De eftersträvar att göra det som är rätt enligt lagen vilket är att utföra arbeten *vitt*. I vår empiriska studie visade det sig tydligt att de allra flesta hantverkarna helst arbetar helt *vitt*. Det verkar finnas en vilja hos hantverkarna att göra det som är rätt och inte endast det som ger mest pengar. Det motsäger teorin om att människan alltid väljer det som är mest förmånligt för sig själv. Vi vet inte vad som är det mest förmånliga valet för hantverkarna. Det som vi däremot kan säga är att det verkar finnas en inneboende vilja att göra det som är rätt. Kanske är det annorlunda då man går in i sin yrkesroll.

5.5 Kritisk granskning av metoden

Då målet med vår studie var att få ett generaliserbart resultat med en viss tyngd i valde vi att använda oss av en kvantitativ forskningsansats. Det kan anses vara riskabelt att välja en kvantitativ forskningsansats då det handlar om människor eftersom de är unika. En av riskerna med att utföra en kvantitativ undersökning är att man inte ser till de sociala faktorerna. Man bortser från det specifikt mänskliga och att människor tolkar deras omvärld på olika sätt (Bryman, 2009). Genom att inte ta hänsyn till de mänskliga faktorerna går man miste om att få en förståelse för vissa fenomen som man kanske hade fått om man istället använt sig av en kvalitativ forskningsansats.

Vi fick fram våra respondenter genom ett så kallat bekvämlighetsurval, vilket innebär att vi använde oss av våra egna kontakter mycket. Till viss del använde vi oss även av snöbollsurval som det kallas när de egna kontakterna hör med sina vänner och bekanta om någon vill ställa upp och delta i undersökningen. Anledningen till detta var att det helt enkelt var enklast så. Det skulle förmodligen

varit ganska svårt att få tag på hantverkare och få dessa att ställa upp genom att bara göra utskick via e-post. Vad gäller konsumenterna hade det varit besvärligt att komma i kontakt med dessa då vi inte hade några listor att tillgå. Vårt urval kan påverka resultatet genom att det endast speglar vår bekantskapskrets åsikter och handlanden. Svaret kanske därför inte kan generaliseras fullt ut till en större population.

Då man genomför en kvantitativ studie är tanken att man ska undersöka en större population för att kunna göra studier och se mönster. Vi valde att avsluta vår studie när vi såg att svaren började likna varandra. Det förekom en del variationer men sett till helheten i undersökningen kan man säga att svaren ganska snabbt började efterlikna varandra. Vi valde därför att endast använda oss av fem respondenter till varje undersökningsgrupp. För att få en bättre tyngd i undersökningen och med tanke på det oväntade och häpnadsväckande resultatet vi fått fram genom vår studie hade fler respondenter varit att föredra. Vi kunde tydligt se att svaren liknade varandra men som sagt kanske det bara speglar just den gruppen som finns inom vår bekantskapskrets. För att det ska bli en bättre tyngd i resultatet krävs en betydligt mer omfattande empiri. Det vi kan konstatera från vår undersökning är dock att trenden där var tydlig.

Vårt val att använda oss av enkäter har varit både på gott och ont. Det vi framförallt är nöjda med är sammanställningen gick relativt smidigt och att det blev ett intressant resultat. Problem med enkäter är att man tvingar respondenten att svara även om inget av alternativen känns rätt. Detta bör man ha i åtanke när man ser till resultatet. Vi tillät kommentarer vid sidan av enkäten för respondenten skulle känna att svaret kändes rätt och stämde överens med dennes åsikter.

6 Egna tankar om ROT-avdraget

Försök att undkomma att betala skatt till staten är ingen nyhet. Vi har vid ett flertal tillfällen i denna uppsats visat på mer eller mindre kända händelser vad beträffar vårt historiska arv med skatter. Den mycket omdiskuterade konungen Karl XII som har blivit ganska misshandlad av sin eftervärld, var faktiskt först ut med att införa den första upplagan av självdeklaration år 1712 (svd.se). Visserligen blev inte den här förmögenhetsskatten särskilt långlivad. Efter våldsamma protester avskaffades den efter fem år då de rika inte gärna betalade skatt i proportion till deras inkomster. Det sågs som ett försök att skinna folket in på bara kroppen, något som dock inte bekom Konungen som menade att alla skulle få svära inför Gud och ers majestät själv att de inte fifflar med inkomstuppgifterna (Widding, Gerne, Andersson, 2006, s 222). Införandet av skatten ansågs hur som helst som oerhört radikalt på den tiden (skv.se) men krig kostar pengar och att kriga var just vad Karl XII gjorde. Som vi vet av erfarenhet

har det varit sisådär med ärligheten vad beträffar inkomstdeklarationen genom åren. Detta visar att människor faktiskt gör rationella val när det gäller att se till de grundläggande utgångspunkterna med att maximera sina vinster samt minimera kostnaderna.

ROT-avdraget anser vi vara en bra åtgärd för att minska den *svarta* sektorn inom byggbranschen. Om den används på rätt sätt. Hittills har avdraget bidragit till en ökad samhällsekonomi, med en ökad *vit* sektor och en betydande ökning vad beträffar ombyggnationer av småhus samt flerbostadshus. Storleken på ROT-avdraget kanske kunde ha varit mindre. De tidigare versionerna av ROT-avdraget hade ett betydligt lägre belopp för konsumenten att dra av. Ändå fick skattereduktionen en stor genomslagskraft. Detta betyder att avdraget inte behöver vara så pass stort som det är idag, effekten kommer ändå. Riksdagens revisorer skriver i sin rapport *ROT-avdragets effekter* att ROT-avdraget kanske inte har haft någon avgörande inverkan på den *svarta* arbetsmarknaden inom byggbranschen, men det är inte osannolikt (ROT-avdragets effekter s.10).

Det kan för somliga anses vara ett relativt omdömeslöst agerande från våra politikernas sida vad gäller skattebetalarnas pengar. Vi tänker då främst på att det inte gjorts några djupare studier av de verkliga effekterna som ROT-avdraget genererat i. Mycket är spekulationer och allmänt tyckande. Från politikernas sida finns det ett unisont ställningstagande för ROT-avdraget. De rödgröna föreslår ytterligare utvidgningar av ROT-avdraget, detta trots att effekterna av den utökade reduktionen ännu inte har analyserats fullt ut på ett opartiskt och vetenskapligt sätt. Alla partiers inställning till ROT-avdraget lämnar en känsla av att det börjar handla om röstfiskeri, som en slags kamp mellan alliansen och oppositionen. ROT-avdragets fokus för att minska den *svarta* sektorn inom byggbranschen verkar ha minskat. Då det från de båda dominerande blocken inom svensk politik argumenteras alltmer för den ökade sysselsättning som ROT-avdraget ger upphov till, den minskade *svarta* sektorn inom byggbranschen verkar få en allt mindre betydelse. Det är framförallt den *svarta* sektorn som måste bort om företagen ska kunna konkurrera på lika villkor.

I dagsläget är det så att ROT-avdraget fyller sin tänkta funktion, men frågan är för hur lång tid? Även om vi anar problem med ytterligare svindel av skattebetalarnas pengar, så föreslår våra politiker ett permanent införande av ROT-avdraget samt ytterligare utvidgningar av de befintliga avdraget. Det är en ståndpunkt som vi tycker är en aning förhastad att hålla, om det är på det viset att den *svarta* sektorn storskaligt behåller mark med hjälp av skattesubventioner så kanske de som faktiskt betalar skatten hellre ser att den används på andra sätt. Nu är det så att vi i vår undersökning har haft ett begränsat antal respondenter, men det resultat som vi har fått fram kan ändå vara värt att studera i större och djupare studier. Några

sådana studier verkar det dock inte i dagsläget som om regeringen har tänkt beställa från riksdagens revisorer. Det får oss faktiskt att tänka på den så välkända Enron skandalen, även om det visserligen är ganska så lång sökt så vill vi ändå visa att granskning och kritik är viktiga ingredienser när det handlar om pengar.

”They became like the Taliban. They were the holy ones. No one
Was as smart as they were. Anyone who criticized Enron-
Internally or externally-was taken out and flogged”
-Former Enron Senior Executive

(Elliot, Schroth, 2002)

Dessa smarta “talibaner” drog sig inte för att fuska, något som kan liknas med några av våra undersökta företag som fortsätter fuska på ett mycket smart och uppfinningsrikt sätt.

6.1 ROT-avdragets framtid

Moderaterna innehar den största majoriteten av de mandat som regeringen förfogar över i Sveriges riksdag. Moderaterna har sin ståndpunkt klar vad de har för avsikter med ROT-avdragets vara eller inte vara. Moderaterna menar att resultatet med ROT-avdraget har överträffat alla förväntningar. Många jobb som tidigare var *svarta* har blivit *vita*. Nya företag har kunnat starta när det blivit billigare för folk att renovera hemma enligt moderaterna(moderat.se). Moderaterna vill behålla ROT-avdraget permanent då de menar att det finns starka belägg för att arbetstillväxten har blivit starkare med hjälp av ROT-avdraget. Dessa tankar får nog anses vara synonymt med hela det borgliga blocket, då Moderaterna är det klart största partiet i den sittande regeringen.

Vad vänsterblocket anser om ROT-avdraget, får närmast ses som en legendarisk kovändning. Socialdemokraterna föreslår en ytterligare utvidgning av ROT-avdraget, medan de i sin vårbudgetmotion för 2009 menade att ROT-avdraget endast var en tillfällig lösning som skulle avskaffas (moderat.se). Vid dagens datum verkar Socialdemokraterna åtminstone inte gå i tankarna för en avskaffning av ROT-avdraget. Istället förespråkar de nu en utvidgning av ROT-avdraget med ytterligare en extra klimatbonus för radhus, villor, ägarlägenheter och bostadsrättsföreningar som genomför energieffektiviseringar (socialdemokraterna.se). De rödgröna föreslår även att de skall införas ett sk. skol-ROT-avdrag. Då flera av Sveriges skolor har stora renoveringsbehov, så vill de rödgröna även råda bot på detta problem med hjälp av skol-ROT-avdraget. Detta skall då leda till bättre arbetsmiljöer för elever och lärare, samtidigt som arbetslösheten minskar i byggbranschen. Skol-ROT skall ge skolorna maximalt 50 procent av arbetskostnaderna tillbaka. För att skolorna ska få ta del av avdraget krävs att renoveringarna minskar energianvändningen med 30 procent.

6.2 Nya upptäckter

Vi har i vår empiriska studie av ROT-avdraget funnit att avdraget inte används som det var tänkt, att villaägare själva upptäcker bedrägerierna när de får brev från skatteverket är känt sedan tidigare (aftonbladet.se). Detta är även något som bekräftas med våra kontakter med skatteverket. Vi har även tagit del av stoppade utbetalningar och återkrav vad gäller ROT-avdraget, som är en följd av fiffel och oklarheter runt de specifika transaktionerna (Bilaga 2). Vilka metoder som skatteverket tar till sin hjälp för stoppa fusket har vi tyvärr inte fått ta del av.

Vi har däremot upptäckt en ny aspekt om fusk med ROT-avdraget, nämligen att avdraget i flertal fall används som det var tänkt men endast upp till taket för avdraget. Den resterande delen väljer sedan konsumenterna att utföra *svart*. Majoriteten av hantverkarna i Enkät 2 medger att det är vanligt med denna typ av förfrågningar och att de ofta utför denna typ av svartarbete. För att få en större representativ bild av omfattningen med denna metod av fusk med skattebetalarnas pengar måste det naturligtvis till större studier än vårt arbete. Vi har i vår undersökning använt oss av det antal respondenter som det krävdes för att svaren började upprepa sig. Även om den här metoden används med tillförsikt vore det naturligtvis spännande, roligt och även mycket viktigt om möjligheten funnes att göra en större studie angående det resultat vi såg, med det fortsatta fusket inom byggbranschen.

Det resultat som vi fick av vår studie blev tyvärr en tråkig nyhet, åtminstone för oss. Men även för de hantverkare som andas optimism genom ROT-avdraget. De som trodde att äntligen blir det konkurrens på lika villkor. Vi blev faktiskt ombedda av en av våra respondenter att stryka denna del av vårt resultat, när vi presenterade resultatet av studien för denne. Även om detta framfördes med glimten i ögat, så uttryckte han även sin stora sorg över att det hela tiden skall fuskas och användas ojusta metoder inom hans yrkeskår. Respondenten uttryckte sin förhoppning att skatteverket går ut hårt med granskningar av ursprungsofferten för en byggnation, där det framkommer hela den beräknade summan. För att på så vis se om det blir en stor differens på slutnotan efter att exempelvis elektrikern har gjort sitt. Slutar notan för ombyggnationen när taket är uppfyllt med ROT-avdraget och den ursprungliga offerten var avsevärt mycket större än det som först anfördes, bör det bli föremål för en närmare granskning.

När det äntligen har lanserats en ny taktik för att få bukt med den *svarta* sektorn, så verkar det som om människans inbodda girighet är ett stort hinder att övervinna. Har det väl öppnat sig en spricka som tillåter möjligheter att tillskansa sig extra förmåner så är risken stor att de sker en spridning inom byggbranschen. Extra tråkigt är det när det sker på bekostnad av en förmån. Fortsätter detta att

växa är istället risken för betydligt mer omfattande straffåtgärder från myndigheternas sida.

Det kan få oanade konsekvenser att anställa *svart* arbetskraft. Blir det fel under eller efter att arbetet är utfört så täcker inga försäkringar om det inte finns kvitton för hela det utförda arbetet. En av våra respondenter i Enkät 2, som avsevärt minskat sin del av *svarta* arbeten efter införandet av ROT-avdraget, berättade att det kostar oftast i slutändan lika mycket om man anlitar *svart* eller *vit* arbetskraft. Då den personal som tas in för den *svarta* delen av arbetet ofta inte har samma kompetens som personalen för den *vita* delen. Detta medför extra kostnader då redan utfört arbetet måste göras om, ibland både en och två gånger. Det var respondentens bestämda åsikt, med över 40 år i branschen och en firma som omsätter 12 miljoner kronor årligen så borde det ligga en viss sanning i detta uttalande. Vi vill därför avsluta med att passa på och be läsare av denna uppsats att tänka efter noga innan ni anlitar en byggfirma. Anställ *vitt* och se även till så det anlitate företaget har en försäkring mot konkurs. Även detta råd fick vi från en av våra respondenter, då denne beskrev en uppsjö av scenarion om vad som kan gå fel på en byggarbetsplats.

7 Referenser

- Almega, (2010) *Hemservice attityder och fakta kring hushållsnära tjänster*, Stockholm
- Almega, (2009) *RUT, ROT, RIT – NYA JOBB OCH FÖRETAG I LÅGKONJUNKTUREN*, Stockholm
- Björklund Larsen Lotta. (2010) *Illegal yet Licit: Justifying Informal Purchases of Work in Contemporary Sweden*, US-AB.
- Bryman Alan, (2009) *Samhällsvetenskapliga metoder*, Sahara Printing, Egypten
- Carlström Anna, Lantz Hedström Henrik, (2007) *Fina Fasader med Fixade Fakturor - Kriminella entreprenader i byggbranschen Rapport 2007:18*, Stockholm
- Coleman JW. *Toward an integrated theory of white-collar crime*, American Journal of Sociology **93** (1987), pp. 406–439
- Elliot A. Larry, Schroth Richard J, (2002) *How Companies Lie-why Enron is just the tip of the iceberg*
- Grabsky Peter, Shover Neal (Aug2010) *Forestalling the next epidemic of white-collar crime*, Criminology & Public Policy; Vol.9 Issue 3, p641-654, 14p
- Hindmoor Andrew. (2006), *Rational Choice*, Palgrave Macmillan
- Hochstetler A., Kerley KR., Mason K., *Structural predictors of embezzlement: A preliminary analysis*, *Journal of Crime and Justice* **25** (2002), pp. 1–22
- Lindenberg S., & Frey, B. (1993), 'Alternatives, frames, and relative prices: a broader view of rational choice', *Acta Sociologica* 36: 191-205.
- Lindenberg S., Schreuder H., (Eds.) (1993), *Interdisciplinary Perspectives on Organization Studies*, Oxford: Pergamon Press, 366 pp.
- Lindenberg S., (1995), 'Complex Constraint Modeling (CCM): A bridge between rational choice and structuralism', *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 151 (1): 80-88.
- Lindenberg S., (1996), 'Low evidence situations in the social and historical sciences: Rational choice as a heuristic device', *The Netherlands' Journal of Social Sciences* 32 (1): 25-34.

Lindenberg S., (2006), *Rational Choice Theory*. In Jens Beckert and Milan Zafirovski (Eds.), *International Encyclopedia of Economic Sociology* (pp.548-552), New York: Routledge.

Morrell Kevin. (2004) *Decision Making and Business Ethics: The Implications of Using Image Theory in Preference to Rational Choice*, *Journal of Business Ethics*, Vol. 50, No. 3, pp. 239-252

Personlig kommunikation 1, Björn Wellhagen

Proposition 1992/93:150, bilaga 6, sid 3, Stockholm

Rapport 2008:23. (2008) *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*, Edita Norstedts Västerås

Rapport 2007:27, (2007) *Organiserat svartarbete i byggbranschen*, Edita Norstedts, Västerås

Riksdagens Revisorer, Rapport 2001/02:8 (2001) *ROT-avdragets effekter*, Stockholm

RRV (1997). *Svart arbete, I. Insatser*. RRV 1997:59

Schoepfer A., *Do perceptions of punishment vary between white-collar and street crimes?* *Journal of Criminal Justice* 35.2 (2007): 151-163

Schoepfer A., *Exploring White-Collar Crime and the American Dream: A Partial Test of Institutional Anomie Theory*. *Journal of criminal justice* 34.3 (2006): 227-235

Shover Neal, Cullen Francis T., (2008) *'Studying and Teaching White-Collar Crime: Populist and Patrician Perspectives'*, *Journal of Criminal Justice Education*, 19: 2, 155 — 174

Shover Neal, Grabosky Peter. (2010), *White-collar crime and the Great Recession*, *American Society of Criminology, Criminology & Public Policy* Volume 9 Issue 3

Widding Lars, Gerne Magnus, Andersson Åke. (2006) *Svenska Äventyr*, Semic, Slovenien

Öberg Ann, (2005) *Samhällsekonomiska effekter av skattelättnader för hushållsnära tjänster*, Konjunkturinstitutet, Stockholm

Internet

<http://www.regeringen.se/sb/d/11257#item122336>

http://www.hyresgastforeningen.se/Om_Oss/vad_tycker_vi/Sidor/hyran.aspx

<http://www.skatteverket.se/webdav/files/Om%20Skatteverket/Om%20oss/historia/main.htm>

http://www.youtube.com/watch?v=U_ID-uW3OZ4

www.skv.se

http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=791&module_instance=12

http://www.bra.se/extra/faq/?module_instance=2&action=question_show&id=478&category_id=0

<http://www.finanspolitiskaradet.se/download/18.6c09f59d1287ef288f9800067863/Svensk+Finanspolitik+2010.pdf>

<http://www.skatteverket.se/blanketterbroschyrer/broschyr/info/152.4.39f16f103821c58f680007237.html>

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article6208755.ab>

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/smal-sak-att-deklarera_415863.svd

<http://www.skatteverket.se/download/18.1a098b721295c544e1f80002728/21601.pdf>

http://sv.dikt.org/Stenbocks_kurir

<http://kampanj.moderat.se/wp-content/uploads/2010/08/Flygblad-ROT.pdf>

http://www.moderat.se/web/Lena_Asplund_7.aspx?UsePrintableVersion=true

<http://www.socialdemokraterna.se/Var-politik/Var-politik-A-till-O/Bostad-at-alla/ROT/>

http://www.bra.se/extra/measurepoint/?module_instance=4&name=04042926953.pdf&url=/dynamaster/file_archive/041223/0fdbe589c036fcaace7609fddd0f3918/04042926953.pdf

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/16/49/263cc131.pdf>

umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:142266/FULLTEXT01

http://www.bra.se/extra/measurepoint/?module_instance=4&name=04042926953.pdf&url=/dynamaster/file_archive/041223/0fdb589c036fcaace7609fddd0f3918/04042926953.pdf

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GG03150

9. Bilagor

Bilaga 1 skv

TOTALT INKOMNA ÄRENDEN/köp	2.664.008
INKOMNA ÄRENDEN 2010	2.043.868
INKOMNA ÄRENDEN 2009	620.140
TOTALT ANTAL ANSÖKNINGAR	773.462
ANTAL ANSÖKNINGAR 2010	575.142
ANTAL ANSÖKNINGAR 2009	198.320
SUMMA UTBETALT BELOPP fram till 101021	14.696.680.744

ANTAL KÖPARE MED PREL SKATTEREDUKTION	
TYP AV ÄRENDE (köpare kan förekomma flera ggr)	
A_SKATT_ROT_BOSTADSRATT	14
A_SKATT_ROT_FASTIGHET	428
A_SKATT_HUSHALL	479
F_SKATT_ROT_OSPEC	1.971
F_SKATT_ROT_BOSTADSRATT	107.222
F_SKATT_HUSHALL	309.665
F_SKATT_ROT_FASTIGHET	742.317

Gällande angrepp mot hussystemet

Stoppade utbetalningar	ca 100 000 000 kr
Återkrav	ca 67 000 000 kr

Bilaga 2

2008 kv1	2008 kv2	2008 kv3	2008 kv4	2009 kv1	2009 kv2	2009 kv3	2009 kv4	2010 kv1	2010 kv2	2010 kv3
10 586	11 947	10 848	9 486	10 228	11 594	11 164	12 374	14 059	15 967	15 757
3 316	5 592	4 730	3 530	3 409	5 918	5 154	4 143	4 070	7 721	6 490
7 270	6 355	6 119	5 955	6 819	5 676	6 010	8 231	9 989	8 246	9 267

Not: Siffrorna avser ombyggnad av flerbostadshus samt småhus i mdkr kronor.
Röda siffror avser flerbostadshus, rosa avser småhus, blå avser den totala summan av de två tillsammans.

Bilaga 3

Enkät 1

1. Ungefär hur stor omsättning har ditt företag?

Svar:

2. Efterfrågar era kunder ibland att arbeten utförs svart?

Ja **Nej**

3. Har andelen kunder som efterfrågar att arbeten utförs svart förändrats efter införandet av ROT-avdraget?

Ja, ökat **Ja, minskat** **Nej, andelen är oförändrad**

4. Upplever ni att ni får fler förfrågningar om arbeten sedan ROT-avdraget infördes?

Ja **Nej** **Upplever ingen skillnad**

5. Upplever ni att det finns ett problem med en svart arbetsmarknad inom byggbranschen?

Ja **Nej** **Vet ej**

6. Upplever ni att den svarta arbetsmarknaden förändrats i samband med införandet av ROT-avdraget?

Minskat **Ökat** **Ingen skillnad**

7. Har ni ökat era priser i samband med införandet av ROT-avdraget?
Ja **Nej**
8. Utförde ni några svarta arbeten innan ROT-avdraget infördes?
Ja **Nej**
9. Om ni utförde några arbeten svart innan ROT-avdraget infördes, händer det att ni utför en del svarta arbeten idag?
Ja **Nej**
10. Tycker ni att ROT-avdraget fungerar bra i sin helhet?
Ja **Nej** **Ingen uppfattning**
11. Vad räknar du som svartarbete?
Svar:

Enkät 2

1. Ungefär hur stor andel av era arbeten utför ni svart?
0-30% **31-60%** **61-90%** **över 90 %**
2. Har ROT-avdraget påverkat andelen svarta jobb som ni utför?
Ja **Nej** **Vet ej**
3. *Om ja på fråga 2:* Har andelen svarta jobb som ni utför ökat eller minskat i samband med införandet av ROT-avdraget?
Andelen har ökat **Andelen har minskat**
4. Genererar svarta arbeten mer pengar till dig än arbeten utförda med ROT-avdrag?
Ja **Nej** **Ingen skillnad**
5. Har ROT-avdraget överhuvudtaget haft någon inverkan på ditt sätt att bedriva din verksamhet?
Ja **Nej**
6. Upplever ni att ni har fått flera uppdrag i och med ROT-avdraget?
Ja **Nej**
7. Upplever ni att efterfrågan på att betala svart minskade när ROT-avdraget infördes?
Ja **Nej** **Upplever ingen skillnad**

8. Får ni ibland frågan att göra arbetet vitt upp till och med gränsen för ROT-avdraget och sedan resterande del svart?
Ja, det händer ofta **Ja, det har hänt ibland**
Nej, det har aldrig hänt
9. Utför ni ibland arbeten vitt upp till och med gränsen för ROT-avdraget och sedan resterande del svart?
Ja, det händer **Nej, det har aldrig hänt**
10. Arbetar du helst svart, vitt eller både svart och vitt?
Svart **Vitt** **Både svart och vitt**
11. Har ni ökat era priser i samband med att ROT-avdraget infördes?
Ja **Nej**
12. Tycker ni att ROT-avdraget fungerar bra i sin helhet?
Ja **Nej** **Ingen uppfattning**
13. Vad räknar ni som svartarbete?
Svar:

Enkät 3

1. Har du använt dig av ROT-avdraget när du köpt dina byggtjänster?
Ja **Nej**
2. Har du kommit upp i maxgränsen för ROT-avdraget något år sedan det infördes?
Ja **Nej**
3. *Om ja på fråga 2:* Hur har du i så fall valt att göra den resterande delen av arbetet?
Vitt **Svart** **Valt att vänta tills nästa år**
4. Har ROT-avdraget haft påverkan på din renovering?
Stor påverkan **Liten påverkan** **Ingen påverkan**
5. *Om ROT-avdraget haft en liten eller ingen påverkan på din renovering:* vad är främsta anledningen till detta?
För litet avdragsbelopp för att ha betydelse
Renoveringen var så nödvändig att den skulle utförts ändå
Annat

6. Om ROT-avdraget haft en stor påverkan på din renovering, vilken är den främsta anledningen till detta?

Gjorde renoveringen möjlig Tidigareläggning av renoveringen

7. Har ROT-avdragets storlek varit avgörande för byggåtgärden du gjort?

Ja Nej Vet ej

8. Om ROT-avdraget inte existerat, hade du då kunnat göra åtgärden?

Ja Nej Vet ej

9. Om ROT-avdraget inte existerat, hade du då valt att utföra arbetet själv eller anlitat hantverkare?

Utfört arbetet själv Anlitat hantverkare Vet ej

10. *Om du valt att anlita hantverkare i fråga 9:* Hade du då valt att utföra arbetet svart eller vitt?

Svart Vitt Vet ej

11. Tror du att ROT-avdraget är ett bra sätt att motverka svartarbete på?

Ja Nej Vet ej

12. Tror du att hantverkarna passar på att ta mera betalt för sina tjänster på grund av ROT-avdraget?

Ja Nej

13. Tycker ni att ROT-avdraget fungerar bra i sin helhet?

Ja Nej Ingen uppfattning

14. Vad räknar ni som svartarbete?

Svar:

Stockholm University School of Business
106 91 Stockholm
Telephone: +46 (0)8 16 20 00
www.fek.su.se

Företagsekonomiska institutionen

**Stockholms
universitet**